

Univerzita Karlova
Husitská teologická fakulta

Volnočasové aktivity dětí v předškolním věku

Leisure time activities of preschool aged children

Bakalářská práce

PhDr. Jana Mottlová, Ph.D.

Karolína Havelková, DiS.

Praha 2020

Poděkování

Tímto bych chtěla podkovat PhDr. Jana Mottlová, Ph.D. za vedení práce, Andree Váňové, Josefíně Havelkové a Haně Vojtové za korekturu, ZapojKabel za psychickou podporu a konzultace. Všem ochotným respondentům, kteří si udělali čas a vyplnili dotazník.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci Volnočasové aktivity dětí v předškolním věku vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Karolína Havelková, DiS.

Anotace a klíčová slova

Práce se věnuje trávení volného času dětí v předškolním věku. Její teoretická část je zaměřena na dvě hlavní témata, kterými jsou volný čas a vývojová specifika dětí v předškolním věku. Praktická část se věnuje kvantitativnímu dotazníkovému výzkumu, které si klade za cíl zmapovat jaký podíl volného času děti tráví ve virtuálním světě. Konkrétně hraním her na různých přístrojích a sledováním videí, filmů, pohádek a seriálů.

Volný čas

Předškolní věk

Vývojová specifika

Volnočasové aktivity

Virtuální svět

My thesis is devoted to spending free time with preschool-age children. The theoretical part is focused on two main topics, which are leisure time and the developmental specifics of preschool children. The practical part is devoted to quantitative questionnaire research, which aims to map the witch part of leisure time children spending in the virtual world. Specifically, by playing games on various devices and watching videos, movies, fairy tales and series.

Leisure time

Preschool age

Developmental specifics

Leisure time activities

Virtual world

Obsah

Úvod.....	7
1. Volný čas	7
1.2. Volný čas z pohledu vědy	9
1.3. Funkce výchovy ve volném čase.....	10
1.4. Cíle výchovy ve volném čase.....	13
1.5. Subjekty podílející se na výchově ve volném čase	14
1.5.1. Rodina.....	14
1.5.2. Škola a pedagogické ovlivňování volného času	15
1.5.3. Další subjekty zabývající se výchovou ve volném čase	15
1.6. Volnočasové aktivity.....	15
1.6.1. Řízené volnočasové aktivity	15
1.6.2. Spontánní volnočasové aktivity	17
2. Vývojová specifika dětí v předškolním věku	19
2.1. Poznávací procesy	19
2.1.1. Chápání prostoru a času	22
2.2. Emoční vývoj	24
2.3. Vývoj podle Erika Eriksona	26
2.4. Sociální vývoj.....	27
2.4.1. Rodina.....	27
2.4.2. Vrstevníci.....	28
2.4.3. Přátelství	28
2.4.4. Mateřská škola	30
2.5. Biologický vývoj.....	30
3. Výzkum	33
3.1. Cíl výzkumu	33
3.1.1. Dílčí cíle.....	33
3.1.2. Hypotézy	33
3.2. Charakteristika zkoumaného souboru	34
3.2.1. Informace o zkoumaném souboru.....	37
3.3. Technika sběru dat	38
3.4. Metoda výzkumu.....	39
3.5. Metoda analýzy dat	44
3.6. Výsledky výzkumu a jejich interpretace	45
3.7. Diskuse.....	61

3.7.1. Hypotézy	61
3.7.2. Dílčí cíle.....	65
3.8. Podněty k zamyšlení	67
Moje vize.....	70
Závěr	71
Použitá literatura	73
Seznam příloh	75

Úvod

Bakalářská práce je zaměřena na volnočasové aktivity dětí v předškolním věku. Její teoretická část se věnuje dvěma hlavním tématům, které jsou volný čas a vývojová specifika dětí v předškolním věku.

Kapitola s názvem volný čas uvádí volný čas z pohledu vědy, kde se zabývá vymezením termínů pedagogika volného času a věda o volném čase. Dále řeší funkce výchovy ve volném čase, kde lehce poukazuje na jejich vývoj v historickém kontextu. Uvádím cíle výchovy ve volném čase a nakonec subjekty, které se jí věnují, jimiž jsou rodina, škola, školská zařízení a soukromé subjekty. Zmiňuji i legislativní vyhlášky týkající se volného času v kapitole řízené volnočasové aktivity.

Druhou kapitolou teoretické části jsou specifika vývoje dětí v předškolním věku. Nejprve definuji termín předškolní věk jako dítě ve věku 3 až 6 – 7 let. Fáze předškolního dítěte končí nástupem do povinné základní školní docházky. Dále se věnuji vývoji poznávacích procesů, emočnímu, sociálnímu, biologickému vývoji dítěte a vývoji podle Erika Eriksona.

Praktickou část jsem věnovala kvantitativnímu šetření dotazníkovou formou. Jejím cílem bylo zmapovat trávení volného času dětí ve virtuální realitě. Konkrétně kolik času děti ve virtuálním světě tráví, zda rodiče tento čas korigují, zajímají se o obsah, který dítě sleduje. Zda se vyskytují nějaké situace, které je dítě zvyklé překonávat se zařízením nebo jej vyžaduje. Čas, který děti ve virtuálním světě tráví, jsem se snažila porovnat s časem, který tráví hrou mimo něj, konkrétně spontánní hrou a dalšími aktivitami.

K dosažení cíle jsem si vymezila tři hypotézy a pojmenovala pět dílčích cílů. Pro co možná nejrelevantnější data jsem si vymezila, že respondent, který vyplňoval dotazník o dítěti v předškolním věku, musí s dítětem trávit alespoň 70 % bdělého času mimo čas trávený v mateřské škole. Relevantních respondentů bylo celkem 147, s těmi jsem potom pracovala při výzkumu. Průměrný věk dětí byl 4,3 roky. Výzkum probíhal za pomoci sociální sítě facebook a to díky mimořádným opatřením v mateřských školách kvůli situaci s COVID 19.

1. Volný čas

Pojem čas je lidský konstrukt pro lepší orientaci ve světě. V přírodě se projevuje střídáním noci a dne a změnami v rámci ročních období. V historickém kontextu je dnešní vnímání času poměrně nové a začalo se objevovat s ohraničením pracovní doby. Průmyslová revoluce zaměstnala mnoho lidí a zvýšila životní standard. Dělníci však pracovali 12 až 14 hodin denně, díky velkému pracovnímu vytížení se začali více stěhovat do měst a opouštět zemědělství. U nás jedním z průkopnických firem byly Baťovy závody, které stavěly byty pro své zaměstnance, ti zde bydleli s celými rodinami. Tady bych viděla počátek dnešního pojetí času. Průmysl začal vzkvétat a čím dál více lidí se za prací stěhovalo do měst. Započala tak masivní výstavba bytových a panelových domů s centrálním vytápěním, elektrickým osvětlením atd. S postupem času a rozvojem moderních technologií se pracovní doba začala zkracovat až do dnešní osmihodinové podoby, která byla uzákoněna na počátku 20. století. Stále se zrychlující doba, které jsme dosáhli díky digitalizaci, nám umožňuje zvládnout více věcí za co možná nejkratší čas. Řekla bych, že čím dál více lidí si zakládá svoje malé či větší firmy a řídí si pracovní dobu podle svého denního rytmu nebo preferují home office.

Se zrychlováním a výše uvedenou osmihodinovou pracovní dobou se začal čas více dělit a to na pracovní, čas nutný k sebeobsluze (obstarání potravy, hygieně ...), čas na odpočinek (spánek), příprava na profesi (studium na škole, kurzy ...) a čas, který pojmenováváme jako volný. Vymezení pojmu volný čas je různorodé stejně tak jako jeho vnímání. Pod pojmem volný čas vymezujeme dobu, kdy si svobodně volíme aktivitu. „*Volný čas (angl. leisure time, franc. le loisir) je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností – to je tzv. zbytková reziduální teorie volného času rozšířená zejména v německé literatuře (něm. Resttheorie). Přesnější a úplnější je však charakteristika jako činnosti do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.*“¹

¹ HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2004, s. 13. ISBN 80-7178-927-5

Irena Slepíčková ve své knize sport a volný čas uvádí toto: „*K tomu, aby se jednalo o volný čas, musejí být současně splněny čtyři podmínky (Csikszentmihalyi, 1975):*

- *v danou chvíli jedinec nemá vůči ničemu a nikomu žádné povinnosti,*
- *prováděná činnost je výsledkem svobodného výběru,*
- *činnost přináší uspokojení*
- *v dané kultuře je prováděná činnost považována za činnost ve volném čase. Zda se jedná o činnost ve volném čase, je dáno nikoli činností samotnou, ale tím, kdo ji vykonává.*

Volný čas lze v souhrnu definovat jako dobu, časový prostor, v němž jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani druhým lidem a v němž se pouze na základě svého vlastního svobodného rozhodnutí věnuje vybraným činnostem. Tyto činnosti ho baví, přinášejí mu radost a uspokojení a nejsou zdrojem trvalých obav či pocitů úzkosti. “ Dále pak ve své knize strukturuje čas na pracovní, nutný mimopracovní a volný čas.²

Slovenská autorka Milota Zelinová ve své knize Volný čas efektivně a tvořivě uvádí definici: „*Pod pojmom voľny čas rozumieme čas, ktorý zostane po splnení pracovných povinností, školských povinností a nevyhnutelných činností spojených s osobnou hygienou, jedlom a spankom.*“³ Petr Sak ve své publikaci Proměny české mládeže zkoumá mimo jiné i volný čas a zachycuje jej v jeho proměnách mezi lety 1982 až 1996 u respondentů ve věku 11 až 26 let. V publikaci uvádí: „*Volný čas je ve svém rozsahu a obsahu systémově provázán s daným typem společnosti, kterému odpovídají určité hodnoty, instituce, vzorce chování a sociální mechanismy, spojené s naplňováním volného času.*“⁴

Pojem volný čas ve smyslu výše uvedených definic se za poslední roky rozšířil i o mnohé nové aktivity právě s příchodem moderních technologií. Důležité jsou v tomto směru koníčky, hobby, tedy aktivity, které člověk dělá sám ze svobodné vůle a činí mu radost. Pávková ve své publikaci pedagogika volného času rozlišuje tři sféry: sféru volného času, kterou definuje podobně jako výše zmínění autoři. Přidává do ní i dobu tzv. ztrátového času, který definuje jako čas cesty za volnočasovou aktivitou, čekání ve frontě na pokladnu

² SLEPIČKOVÁ, Irena. *Sport a volný čas: vybrané kapitoly*. Vyd. 2., Praha: Karolinum, 2005. s. 14. ISBN 80-246-1039-6.

³ ZELINOVÁ, Milota. *Voľný čas efektívne a tvorivo*. Vyd. 1., Oravská 17, 821 09 Bratislava: IURA EDITION, spol, 2012. s. 12. ISBN 978-80-8078-479-9.

⁴ SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Vyd. 1., Praha: Petrklíč, 2000, s. 150. ISBN 80-7229-042-8.

atd. Další sférou, kterou uvádí jako protipól, jsou povinnosti, kam řadí činnosti, které člověk vykonávat musí bez ohledu na to, zda mu jsou nebo nejsou příjemné, tedy: zaměstnání a povinnosti spojené s ním, u dětí pak vyučování a povinnosti s ním spojené, péče o rodinu, domácnost, zajišťování a uspokojování základních životních potřeb a veškerý ztrátový čas s tím spjatý. Navíc definuje sféru polovolného času, kam řadí aktivity, které mají hmotný efekt a člověk je má rád, sem řadí: péči o zahradu, chovatelství, drobné kutilství, rybaření. Volnočasové aktivity pronikají mezi všechny příslušníky společnosti a svým vlivem společnost definují, napomáhají formovat společenské vztahy, přispívají ke všeobecnému rozvoji osobnosti a uplatnění v dospělosti. *Systém aktivit a institucí volného času chápeme jako součást sociální struktury, uspořádání relativně stálých prvků společenského systému.* Tento systém charakterizují diferenciační faktory jako například: demografické, národnostní, zdravotní, majetkové atd. Snahou je optimálně uspokojovat své potřeby a respektovat požadavky prostředí, je také zahrnut do politického uspořádání společnosti a mechanismu řízení celospolečenských procesů, které jej legislativně upravuje.⁵

1.2. Volný čas z pohledu vědy

Z vědeckého hlediska se volnému času věnují disciplíny s názvem pedagogika volného času a věda o volném čase. Věda o volném čase zkoumá jeho vznik, rozvoj, rozsah funkcí a vliv společenského kontextu, dále pak pronikání volného času mezi mladou generaci. Pedagogika volného času patří do souboru pedagogických věd. Jedná se o obor, který se věnuje výchově ve volném čase, konkrétně jejímu pojetí, cílům, obsahům a způsobu výchovného zhodnocení, organizacím a institucím, které poskytují volnočasové vyžití, a koncepcím dalšího vývoje zpracovávaným na základě vývoje společnosti a oboru samotného.

„Pedagogické zhodnocování volného času se rozvíjí jako specifická součást systému výchovy a vzdělávání a pedagogika volného času poskytuje východiska pro poznání a rozvoj jeho jednotlivých součástí.“

⁵ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011, s. 12. ISBN 978-80-262-0030-7.

Které jsou:

- Prostředí, prostor, zařízení, kde se aktivity uskutečňují.
- Účastníci, zájemci o volnočasové aktivity, působí v různých funkcích a přijímají tak různou odpovědnost.
- *„Rysy a tendence výchovného zhodnocování volného času rozvíjení obsahu a metody činnosti, jimiž se jeho koncepce, cíle a hodnoty v nich obsažené uplatňují ve výchovné a společenské praxi.“*
- Současné a budoucí výchovné zhodnocování volnočasových aktivit v nastalých společenských podmínkách.⁶

„Umožňuje vymezovat pojetí, zaměření celého systému a jeho součástí, stránek a funkcí, zobecňovat pozitivní vývojové tendence a analyzovat negativní stránky, objasňovat rozhodující úlohu subjektivního faktoru a naznačit další vývoj.“ Jedná se o zhodnocení vzdělávání pedagogických pracovníků, materiálních podmínek pro pedagogické působení, ekonomické zajištění, obsah volnočasových aktivit, sledování trendů, publikování zjištěných informací a prezentace veřejnosti. Na těchto činnostech se podílí samosprávné celky, státní subjekty, občanská i mezinárodní sdružení a jsou obsahem legislativních dokumentů.

1.3. Funkce výchovy ve volném čase

Funkce výchovy ve volném čase jsou zaměřeny na celou oblast výchovy jedince. Zasahují tak do jeho psychického, fyzického i sociálního vývoje a specifikujeme je takto:

- výchovně vzdělávací
- zdravotní
- sociální
- preventivní

V rámci historie se důraz na jednotlivé funkce měnil stejně tak jako, se proměňovala společnost. Nejprve začaly vznikat sirotčince pro osiřelé děti, dále pak útulky, spolky a dobrovolná sdružení. Všechny tyto subjekty měly především funkci preventivní, poskytnout zázemí a zaměstnat jedince, aby se nemohl věnovat nežádoucí společenské činnosti. S postupem času a rozvojem společnosti vstoupila do popředí funkce výchovná

⁶ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011, s. 13. ISBN 978-80-262-0030-7.

a výchovně vzdělávací. Jako poslední byla do výčtu funkcí volnočasové výchovy zařazena i funkce zdravotní. Tělovýchovné organizace, organizace zaměřené na pobyt v přírodě, kulturní a osvětová zařízení určená pro děti i dospělé měly jiný podíl funkcí.

Nyní jako prioritní funkce je považováno výchovně – vzdělávací působení, plnění této funkce je legislativně vymezeno. Působí na všechny složky osobnosti tělesnou psychickou i sociální podle zaměření dané instituce. Výchova ve volném čase tak umožňuje jedinci uspokojovat a kultivovat potřeby, usměrňovat, uspokojovat, rozšiřovat a prohlubovat zájmy, objevovat a rozvíjet specifické schopnosti. Přispívá k získávání nových vědomostí, dovedností a uvědomění si významu celoživotního vzdělávání. Vede k uspokojení a dává příležitost k seberealizaci a kladnému sebehodnocení, může tedy kompenzovat případný školní, pracovní neúspěch a učí jedince s ním pracovat.

Funkce zdravotní vede k rozvoji a podpoře duševního, fyzického a sociálního vývoje. Možností rozvoje v této oblasti je několik. Respektování a poznávání osobního biorytmu a práce s ním, jedinec se učí o svém těle, ve smyslu fyziologických i duševních procesů a práci s emocemi v kontextu výkonu. Hledá balanc mezi prací a odpočinkem, spontánní a řízenou činností, individuální a skupinovou prací. Nezbytné pro zdravý rozvoj jedince jsou pohybové aktivity v prostředí, které mu je příjemné. Cílem pro výchovu ve volném čase je, aby se pohybové aktivity staly nezbytnou součástí životního stylu. Měla by vést i ke zdravému a pravidelnému stravování, které je v rámci školských zařízení legislativně dáno. Neméně důležité jsou základní hygienické návyky, které se týkají jak osobní hygieny, tak i péče o osobní věci (oděv, obuv atd.). Ty jsou stejně jako bezpečnost práce, která je také součástí zdravotní funkce legislativně stanoveny.

Na sociální funkci, která je také jednou z funkcí výchovy ve volném čase, lze nahlížet několika způsoby. Nejčastěji ji chápeme jako péči o dítě, kterému zajišťujeme bezpečí, dohled a odpovídající zaměstnání po skončení školní výuky a v rámci pracovního vytížení rodičů. Veřejností je tato funkce chápána jako nejvýznamnější, často i jediná. Může se jednat o výchovu ve školní družině, školním klubu, školu v přírodě, domovy dětí a mládeže a další. Dalším rozměrem, který plní sociální funkce, je například mezigenerační setkávání skupin lidí se stejnými nebo podobnými zájmy, názory a postoji. V rámci volnočasových aktivit se tak může dítě potkat s lidmi různého věku, socioekonomické třídy, zdravotního stavu atd. Děti se tak učí, že ne všichni jsme stejní, přicházejí do kontaktu s lidmi z různých prostředí, kteří mají různou výchovu. Děti získávají nové sociální role, vzory, autority a stejnou míru

pozornosti pedagoga, všichni mají stejný nárok na pomůcky, hračky i prostor, ve kterém se pohybují, to je důležité především pro děti z problematického rodinného prostředí.⁷

Díky výše zmíněné možnosti kompenzace (prací s neúspěchem, setkávání se s lidmi různého věku z různého prostředí, fyzického, psychického a sociálního stavu) se volnočasová výchova podílí na preventivním působení proti sociálně patologickým jevům ve společnosti. Konkrétně na nespecifické primární prevenci, která je z hlediska efektivity i finanční náročnosti velice výhodná. Svým výchovným působením formuje člověka a pomáhá mu orientovat se v sobě i ve světě, hledat a poznávat vlastní hranice a být si jich vědom, umožňuje kontakt s podobně zaměřenými lidmi a poskytuje prostor pro efektivní trávení času, pomáhá a podporuje rozvoj dovedností a zájmů.⁸

Jiné podrobnější dělení funkcí rozlišuje:

- **Kompenzačně rekreační.** Urychluje zotavení organismu pomocí odreagování, zábavy a rozptýlení. Patří sem funkce zábavná, hédonistická neboli zážitková a desolitární, ta ulehčuje navázání kontaktů a pocitu sounáležitosti.
- **Terapeutická.** Relaxační, pomáhá uvolňovat napětí a navozovat psychickou rovnováhu, defrustrační, pomáhá překonat špatnou náladu a zmírnit depresi, psychoterapeutická celkově zlepšuje psychický stav, snižuje obavy, strach a bolest, katarzní uvolňuje napětí a regeneruje.
- **Formativně výchovná.** Socializační, stimulační podpora senzibility, imaginace, kognitivní, zprostředkovává a obohacuje pohled na svět, vzdělávací, humanizační, kulturní, akulturační.
- **Kreativní.** Sem řadíme funkce komunikativní, informativní, inspirativní, estetické.
- **Axiologickou.** Je souhrnný název pro funkci hodnotovou, hodnototvárnou, sebereflexní, autodiagnostickou, sebehodnotící.⁹

V průběhu historie, rozvoje společnosti a nahlížení na čas se setkáváme i s dalším dělením volného času. Všechna tato dělení jsou si svou povahou podobná, liší se dle mého

⁷ HÁJEK, Bedřich. Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011, s. 70 - 72. ISBN 978-80-262-0030-7.

⁸ BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vyd. 1., Praha: Grada, 2015, s. 122 - 124. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

⁹ ZELINOVÁ, Milota. *Volný čas efektivně a tvorivo*. Vyd. 1., Oravská 17, 821 09 Bratislava: IURA EDITION, spol, 2012. s. 31. ISBN 978-80-8078-479-9.

názoru zejména pohledem na současnou společnost a obsáhlostí. Dělení, které se v novější literatuře objevuje, zobecňuje funkce, které byly v dřívějším pojetí více specifikovány, to ostatně můžeme vidět i na druhém z uvedených rozdělení. Novější pojetí funkce volného času zařadilo nejen do větších celků, ale také více upozornilo na důležitost prevence a zdravotního dopadu na jedince, které jsou v dřívějším dělení opomíjeny nebo zcela chybí.

1.4. Cíle výchovy ve volném čase

Stanovení cíle je stěžejní pro výchovné působení, je nutné znát podmínky, ve kterých je pedagogické působení realizováno, a podle něj jsou stanoveny prostředky, které utváří cestu ke splnění cíle. Nejprve je nutné uvědomit si, o jaký druh výchovného působení se jedná, kde probíhá, zda je to výchova v rodině, škole nebo volnočasové instituci. Dále je nutné zvážit, ke komu výchovné působení směřuje, kde je realizováno a o jakou činnost se jedná. Zaměřujeme se tedy na věk jedinců, jejich dosavadní zkušenosti, znalosti, zajímá nás druh instituce, ve které působíme a to zejména z legislativního hlediska, a také o jakou činnost se jedná a co v rámci volnočasové pedagogiky od činnosti jedinec očekává. Základem je vždy obecný cíl, který udává směr cílům dílčím a specifickým. Obecným cílem je naučit jedince hospodařit s volným časem, uvědomovat si jeho hodnotu.

Dílčími cíli pak jsou:

- Poznat sám sebe a podle tohoto poznání zvolit vhodnou formu rekreace a relaxace.
- Rozvíjet své zájmy a získávat tak nové zkušenosti a znalosti.
- Uvědomit si potřebu celoživotního vzdělávání a naplňovat ji.
- Uspokojovat a kultivovat potřeby.¹⁰

Rozlišujeme dva druhy podmínek vnitřní a vnější, do vnitřních řadíme motivaci jedince k činnosti, dosažené vývojové stádium a individuální zvláštnosti (zdravotní stav, intelekt, předchozí zkušenost), vnější podmínky zahrnují vše, co na jedince i skupinu působí, sociální prostředí, materiální zajištění, geografické umístění a další. Ke správnému zhodnocení podmínek je zapotřebí pedagogické diagnostiky, ta je prováděna pozorováním, rozhovorem, analýzou výsledků činnosti, dotazníkem a dalšími metodami.¹¹

¹⁰ BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vyd. 1., Praha: Grada, 2015, s. 124 - 125. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

¹¹ BENDL, Stanislav. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011, s. 70 - 72. ISBN 978-80-262-0030-7.

1.5. Subjekty podílející se na výchově ve volném čase

1.5.1. Rodina

Využívání volného času rodiny je jedním z ukazatelů životního stylu. Dítě v rodině získává první vhled do trávení volného času. Blízcí dospělí jsou pro děti autoritou a zdrojem vzorců chování, proto by se v rodině neměla podceňovat důležitost trávení společného volného času, aby mělo dítě pozitivní zdroj nápodoby. Jedinec by se měl už od dětství naučit trávit volný čas s rodinou nad společnou volnočasovou aktivitou. Neméně důležité jsou osobní zájmy, které dítě má a nemusí korespondovat se zájmy ostatních rodinných příslušníků. S tím souvisí i spontánní činnost dětí. Pro její rozvoj je vhodné pestré podnětné prostředí.

Rodič by měl být schopen dítěti naslouchat a projevit zájem o jeho koníčky, aby jej mohl podpořit a pomohl mu směřovat k efektivnímu trávení volného času, které bude uspokojovat potřeby dítěte. Důležité je, aby rodiče měli na paměti hned několik aspektů volnočasového vyžití.

- Dítě by mělo činnost vykonávat rádo a za svobodné vůle. To se týká jak chození do kroužků, tak trávení volnočasových aktivit v rodinném kruhu.
- Aktivity, ve kterých se dítě rozvíjí, nutně nemusí korespondovat se zájmovými činnostmi rodičů.
- Podpora v aktivitách, které dítě baví, je velice důležitá a rodiče by měli dítě podporovat především v činnosti jako takové a respektovat radost z ní a nebazírovat na výkonu.

Spolu s rodiči se na činnostech dětí ve volném čase podílí i další členové rodiny jako jsou prarodiče, tety, strýcové i sourozenci. Velmi důležité je mít na paměti, že volný čas je také časem k odpočinku, kromě řízeného volného času je podstatné naučit dítě trávit čas i spontánní aktivitou.

1.5.2. Škola a pedagogické ovlivňování volného času

Volnočasové působení školních zařízení je jejím okrajovým zájmem, má však svůj význam a napomáhá ke zlepšování školních výsledků a přípravě na profesi. Proto školy organizují různé soutěže, zájezdy mezinárodní setkání i pravidelné kurzy pro děti. Jedním z klasičtějších druhů volnočasového vyžití je školní družina a školní klub, kde děti tráví čas po vyučování. Školy mají své tradice, prostřednictvím kterých prezentují své pedagogické působení, jako jsou školní besídky, divadelní kluby, sportovní družstva a další. Stejně tak jako může být dítěti vzorem rodič, může jím být i pedagog. Všechny akce pořádané školou mimo vyučování jsou možností k prohlubování vztahů pedagog, dítě, rodič. Škola by měla také splňovat informativní funkci a poskytnout dětem a rodičům ucelený přehled o možnostech volnočasového vyžití. Nadaným žákům se pak věnují základní umělecké a jazykové školy.

1.5.3. Další subjekty zabývající se výchovou ve volném čase

Volnočasové vyžití poskytují kromě výše zmíněných i obce a nestátní neziskové instituce. Ty se dají dělit podle povahy volnočasových aktivit, které nabízejí. Patří sem i tzv. zapsané spolky, zájmové svazy, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, dobrovolnické hnutí i živnostníci, kteří pořádají volnočasové vyžití různého druhu.¹²

1.6. Volnočasové aktivity

1.6.1. Řízené volnočasové aktivity

Řízené volnočasové aktivity jsou vždy vedené dospělou osobou a mají svůj vlastní pedagogický záměr a cíl. Legislativně spadá zájmové a neformální vzdělávání pod ministerstvo školství, které jej upravuje vyhláškami a směrnicemi, konkrétně zájmové vzdělávání je upraveno vyhláškami:

- Vyhláška č. 74-2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 279/2012 Sb., o zájmovém vzdělávání. rtf
- Vyhláška č. 279/2012 Sb., kterou se mění vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 109/2011 Sb.

¹² BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vyd. 1., Praha: Grada, 2015, s. 130 - 149. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

- Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 109/2011 Sb.
- Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání
- Vyhláška č. 163/2018 Sb., kterou se mění vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání

Pracovníci pracující s dětmi musí mít určité pedagogické vzdělání obecné i specializované, podle druhu vykonávané činnosti. Organizace poskytující volnočasové aktivity dětí se dělí na státní a nestátní. Státní organizace jsou částečně finančně podporovány ze státního rozpočtu, jedná se o základní umělecké školy a domovy dětí a mládeže. Nestátních organizací je nespočet, některé se zaměřují na sportovní aktivity jiné na výtvarné a umělecké, všeobecný rozvoj dětí atd. jedná se o ziskové i neziskové organizace.¹³

Rozdělení aktivit podle domova dětí a mládeže Karlínské Spektrum a kroužky, které v rámci jednotlivých kategorií nabízejí pro předškolní děti:

- Dramatické	- Společenskovední
○ Muzikál	○ Angličtina pro nejmenší
○ Zpívánky pro předškoláky	○ Žlutá kostička
- Hudební	- Sportovní
○ Housle	○ Bruslení
○ Klavír	○ Oddíl Pulci
○ Kytara	○ Míčové hry
- Multimediální	- Taneční
○ Logomechanika	○ Balet
- Přírodovědné	○ Hudebně – taneční školička
○ Parádní věda	○ Taneční přípravka

¹³ ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ. *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, 2020 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>

- Turistické
 - o Oddíl Pulci
- Vědeckotechnické
- Vodáctví
- Výtvarné a rukodělné
 - o Pastelka
 - o Keramika¹⁴

Rozdělení aktivit podle domova dětí a mládeže Spirála:

- Divadelně – dramatické
- Herní a počítačové
- Hudební
- Ostatní
- Barvička
- Barevné hraní
- Keramika
- Pramínek
- Tečky
- Dramaťáček
- Rolnička
- Centrum předškolních dětí
pohoda
- Pohybové hry
- Přírodovědní
- Sportovní
- Taneční
- Technické
- Výtvarné¹⁵

Na konci 19. století se začíná objevovat nová forma trávení volného času. Začínají se natáčet první filmy a rozjíždí se audiovizuální tvorba. Volný čas tak dostává další rozměr. Do této doby byly volnočasové aktivity závislé na větší nebo menší míře přímého kontaktu s dalšími lidmi. Například při hraní sportovních her, ale i chození do divadel. Každé takovéto divadelní představení bylo svým způsobem jedinečné, člověk byl jeho aktivním a přítomným tvůrcem a vždy se aktivně podílel na každé jeho repríze. To se s příchodem filmu změnilo.

¹⁴ *Karlínské Spektrum* [online]. Praha: Dům dětí a mládeže hl. m. Prahy., Copyright2013-2017 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: https://ddmpraha.cz/karlinske-spektrum/Krouzky?p=,Predskolaci,Vytvarne_a_ru_kodelne

¹⁵ Spirála - DDM Praha 8. [Http://www.ddmpraha8.cz/?page=uvod](http://www.ddmpraha8.cz/?page=uvod) [online]. Praha: Spirála - DDM Praha 8, 2019 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <http://www.ddmpraha8.cz/?page=krouzky>

Díky možnosti vytvoření záznamu se mohlo představení dostat k více divákům. Dokonce jej mohlo sledovat více lidí najednou na různých místech světa.

S rozvojem moderních technologií, se na konci 20. století objevuje další druh volnočasové aktivity, kterou je aktivní pobyt ve virtuálním světě. Jedinec se do tohoto světa dostává prostřednictvím elektronických přístrojů jako jsou: počítače, mobilní telefony, tablety, televize a jiné. Oproti pasivnímu sledování dění v rámci filmu jsou během hraní her před jedince předkládány výzvy, které musí splnit, aby se mohl dostat k dalšímu dění, aby se posunul dále v dějové lince. V dnešní době je na trhu velké množství možností her a programů, které může jedinec ve volném čase využít. Hry, kdy vzdáleně hrajete s lidmi z celého světa až po hry kdy si takový svůj vlastní svět tvoříte sami nebo se vracíte zpět do minulosti, případně putujete do představy o budoucnosti.

Sjednocujícím prvkem pro hraní her a sledování videí, filmů, seriálů, dokumentů, je elektronický přístroj. Bez jehož pomoci se tyto volnočasové aktivity nadají vykonávat.

1.6.2. Spontánní volnočasové aktivity

Spontánní aktivita je aktivita, kdy si dítě volí hru samo a nezasahuje mu do ní další osoba. Dítě si volí motiv hry a řídí její průběh. Může kooperovat s další osobou nebo osobami, a to jak s dětmi, tak dospělými. Dospělý nechává dítě rozvíjet jeho fantazii a do hry mu direktivně nezasahuje ani ji nekoordinuje, nechává se vést dítětem. Spontánní hry mohou mít různý charakter. V předškolním věku jsou velice populární hry námětové, děti si hrají na rodinu, povolání, školu, doktora, pohádky. Děti si často vystačí s běžnými věcmi, které se v domácnosti používají, jako jsou: hrnce, vařečky, mamincino oblečení, korále. V rámci námětových her se dítě učí přijímat nové role a napodobují chování dospělých. Dalšími populárními hrami je stavění z kostek, stavebnic, vláčky, autodráhy, dráhy pro kuličky, stavění z písku a přírodních materiálů (mech, větvičky, listí tzv. domečky pro skřítky)... Stejně jako u her námětových děti rozvíjejí svou fantazii, trénují jemnou motoriku a vytváří si svět, který mohou ovládat. Pohybové hry jsou nedílnou součástí každého předškoláka, oblíbené jsou hry na honěnou, mrazík, chodí pešek okolo a další. První impuls k těmto hrám přichází od dospělé osoby, která vysvětlí pravidla a může na hru dohlížet, když se ji děti naučí, jsou schopné si ji zorganizovat a hrát samy. Malování, střihání, lepení a hra s modelínou, tyto aktivity jsou také hodně populární, dochází k rozvoji jemné motoriky a práci s estetickým.

2. Vývojová specifika dětí v předškolním věku

Předškolní období je pojmenování pro dítě ve věku od 3 do 6 – 7 let. Ukončeno je nejen fyziologickým zráním, ale nástupem do povinné školní docházky. Stabilizace vlastní pozice ke světu je charakteristickým znakem tohoto vývojového období. Zahájení socializace začíná s nástupem do mateřské školy a větším kontaktem s vrstevníky, díky němuž dítě získává nové podněty, zkušenosti, znalosti a rozvíjí doposud získané dovednosti a vrozené schopnosti. Důležitou součástí dětského poznávání je fantazie, představivost, intuitivní uvažování, které není regulováno logikou. Převládá egocentrismus, který ovlivňuje uvažování i komunikaci. Erik Erikson nazývá toto období jako iniciativa versus vina, dítě si potřebuje dokázat své kvality a něco překonat, zvládnout. Nástupem do mateřské školy získává dítě první kontakt s vrstevníky, učí se tak nové sociální role, spolupráci, prosazení a hranice, které jsou v institucionální výchově nastaveny, začíná se formovat prosociální chování. Vývoj dítěte můžeme sledovat ve hře, kresbě a vyjadřovacích schopnostech.

2.1. Poznávací procesy

Piaget mluví o kognitivním vývoji spojeným s touto fází, pro děti je typické názorné a intuitivní myšlení (neumí logicky uvažovat). To se projevuje selekcí informací a specifickým způsobem uvažování. Jak se tedy dítě dívá na svět a jaké informace si vybírá:

- Centrace je tendence ulpívání na jednom nápadném znaku, který dítě opticky vnímá, ostatní znaky upozaduje.
- Fenomenismus klade důraz na to, jak se mi svět jeví. Dítě si vytvoří představu a díky ní se orientuje.
- Prezentismus, zaměření na přítomnost, děti neumí hodiny, nechápou význam času, tato orientace je pro ně velmi náročná, jsou zaměřené na tady a teď.

Jak přijímané informace zpracovávají:

- Magičnost tendence pomáhat si fantazií, tím dochází ke zkreslení poznání.
- Animismus, antropomorfismus je přisuzování lidských vlastností neživým předmětům.
- Artificialismus, jedná se o způsob, jak si dítě vykládá okolní svět. Vše je dílem někoho, do rybníků někdo napustil vodu, hvězdy na obloze někdo namaloval atd.
- Absolutismus, poukazuje na dětské přesvědčení o konstantnosti poznání. Pro dítě je velice důležité a dodává mu potřebu jistoty.

„Pro předškolní děti má aktuální zjevná podoba světa tak velký význam, že její zásadnější proměnu chápou jako ztrátu původní totožnosti. I když už dávno pochopily pojem trvalosti existence, ještě nechápou trvalost podstaty a její nezávislost na změně vnější podoby. Mladší děti ještě dobře nerozumějí souvislostem a vztahům mezi jednotlivými formami existence.“¹⁶Piaget na tuto skutečnost poukazuje v testu s knoflíky, kdy před dítě poskládá dvě řady knoflíků a ptá se, kde jich je víc, nebo zda jich je stejný počet. Dítě odpoví, že jich je stejně, pak u druhé řady knoflíků udělá mezi jednotlivými kusy mezeru a položí dítěti stejnou otázku, dítě odpoví, že v řadě s většími mezerami je knoflíků více. Markman tento test napodobil s řadou vojáčků, kde použil jiný typ otázky a nechal dítě uvažovat o celku jako o skupině „armádě“ a ne jako o souboru jednotlivých prvků, tedy knoflíků. „Pokud jsou děti vybídnuty, aby vnímaly spíše skupinu nebo soubor, a nikoli jednotlivé položky, jejich úsudek o shodnosti je méně často ovlivněn nepodstatnými percepčními transformacemi.“¹⁷

Posun přichází v pěti letech, kdy jsou schopny proměny rozpoznat a vědí, že se podstata objektu jeho přestavením nebo člověka převlečením nezmění. Informace, které děti vyhodnotí jako nepodstatné a překážely by jim v jejich představách, ignorují. Viz známý test P. Říčana (1990) s přeléváním tekutiny do různě tvarovaných sklenic. Dítě si uvědomuje trvalost předmětu v prostoru, ale neumí vzít v potaz skupinu předmětů a tudíž ani odhadnout množství. S tím souvisí i to, že neumějí vnímat celek jako soubor detailů.¹⁸Podle Brumerovy teorie se děti ve věku od 1 do 6 let soustředí na zrakový nebo sluchový podnět, který je pro ně podstatnější než jiné, což potvrzuje na adaptaci testu Říčana s obsahem tekutin v různě tvarovaných nádobách.¹⁹

Děti tedy uvažují takzvaným názorným myšlením, jedná se o manipulaci se symbolem (*slova mohou zastupovat věci nebo skupiny věcí a jeden objekt může zastupovat*

¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 179. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹⁷ NOLEN-HOEKSEMA, Susan. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2012, s. 108. ISBN 978-80-262-0083-3.

¹⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, 177 - 181. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹⁹ HILL, Grahame. *Moderní psychologie: hlavní oblasti současného studia lidské psychiky*. Praha: Portál, 2004, s. 168. ISBN 80-717-8641-1.

*jiny.)*²⁰ ve vědomí a je vázáno na vlastní zkušenost. Je pro ně důležitější, jak se jim předmět jeví, než jaký ve skutečnosti je. Dále používají induktivní uvažování, které je založeno „na podobnosti, slouží k dosažení obecně platných poznatků na základě jednotlivých informací, které dítě dále zpracovává a srovnává.“²¹ Dítě se učí řadit do skupin, učí se nadřazenosti a podřazenosti, je proto velice důležité, aby umělo rozpoznat podstatné znaky. Typické je třídění předmětů podle určitého kritéria a nečekaný přechod na kritérium jiné, které je dítěti bližší. Induktivní myšlení děti ne vždy zcela správně uplatňují ve formě analogického uvažování. Ke správnému analogickému uvažování jsou zapotřebí znalosti a pochopení podobnosti, které děti v tomto věku postupně získávají. S přibývajícimi znalostmi děti začínají klást důraz na funkční vztahy.

Kauzální uvažování, jedná se o „*poznávání příčinných souvislostí a vztahů, pomáhá v porozumění podstatě jednotlivých kategorií i jejich zmapování.*“ Populární dětská otázka „PROČ“ je právě díky snaze získat dostatečné informace o souvislostech a vztazích. Kauzální výklad však u dětí nemusí být vždy logický. Podstatné je odhalení jasných pravidel, aby mohli interpretovat fungování.²²

Jak již výše bylo zmíněno, s logikou v tomto věku děti ještě neumí pracovat, nedokážou skloubit deduktivní a induktivní myšlení. Proto, když ve světě kolem sebe něčemu nerozumí, vyloží si to po svém, tento výklad může být dospělou osobou považován za lhaní neboli konfabulaci. Dítě si dotváří svět pomocí fantazie, která má v tomto období velký význam. Typické pro předškolní věk je útržkové nekoordinované a nepropojené myšlení, jejich uvažování je úzké a zaměřené na jednu oblast.

V rámci zpracování informací a přístupu k řešení problémů děti vychází ze své dosavadní zkušenosti, spoléhají na pomoc druhých. Tato zkušenost také ovlivňuje následné očekávání. Nejsou schopné vymyslet systematický plán řešení, proto se uchylují k variantě pokus omyl. Začíná se však vyvíjet metakognice, tedy vnímání vlastních poznatků, schopností a orientace v nich. Nejprve funguje na nevědomé bázi, začíná docházet

²⁰ NOLEN-HOEKSEMA, Susan. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2012, s. 104. ISBN 978-80-262-0083-3.

²¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 182. ISBN 978-80-246-2153-1.

²² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 183. ISBN 978-80-246-2153-1.

k postupnému uvědomování. Kresba dítěte nám napomáhá k určení vývojové fáze i k dílčím poznatkům o dětech.

Vygotskij považuje řeč za ústřední ukazatel kognitivního vývoje, v jehož rámci vymezuje dvě oblasti a to:

Skutečnou úroveň vývoje dítěte, ta se projevuje schopností řešit problémy.

Potencionální úroveň vývoje dítěte, do které zasahuje zkušenější jedinec, jakožto vzor, pomocník při řešení problémů.

Hlavní složkou kognitivního vývoje je pro něj řeč, dítě nahlas prezentuje své myšlenky, nedokáže vést myšlenkové pochody bez jazykového doprovodu, viz níže.²³

2.1.1. Chápání prostoru a času

Děti v předškolním věku nedokážou odhadnout vzdálenost ani velikost. To se může projevit například v přírodě, dítě Vám bude tvrdit, že strom, vedle kterého stojí a může být přibližně velký jako dospělá osoba, je větší než vzrostlá borovice, která je v dálce. Na počátku předškolního věku tedy ve třech letech dokáže vnímat co je nahoře, co dole, pravolevou orientaci, však ještě nezvládá. Chápání pojmu čas a orientace v něm je pro děti dost náročná obzvláště ve třech letech.

Často jako pedagog bývám svědkem rozepře, která bývá zapříčiněna právě nepochopením, jak děti vnímají čas. Nejčastěji se objevuje situace, kdy rodič spěchá a chce po dítěti, aby hned ukončilo dosavadní činnost, obléklo se a pospíchalo s ním za dalšími povinnostmi. Dítěti se ale nechce a rodič buď použije svou autoritu, nebo řekne něco ve stylu: „rychle si dohraj a jdeme“, případně: „ve 12:30 musíme být tam a tam“ nebo „za minutu jdeme“. Všechny tyto informace jsou pro dítě naprosto nesrozumitelné. V první řadě děti neumí hodiny, nemají časový odhad a nevědí, co to znamená rychle si dohrát. Popsanou situaci můžeme dítěti i sobě zjednodušit tím, že se společně domluvíme, „než napočítáme do deseti, přestaneš si hrát a půjdeš se oblékat“. Jiná možnost je zazpívat si nebo pustit dítěti písničku a domluvit se s ním, že až dohraje, odcházíme. Propojíme tím abstraktní pojem času s něčím, co dítě vnímat dokáže.

Děti v předškolním věku se umí orientovat v termínech i významech slov dříve, později, znají rozdíl mezi před a po a umí rozlišit delší a kratší dobu. Pro orientaci v čase

²³ NOLEN-HOEKSEMA, Susan. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2012, s. 110 - 111. ISBN 978-80-262-0083-3.

umí používat dny, případně týdny, jedná se mnohdy o pasivní používání. Předškolní děti chápou délku trvání i časovou posloupnost.

Usnadněním pro orientaci dětí v rámci dnů a týdnů je možné zařadit na každý den nějakou typickou činnost. Ve školkách je mnohdy na každý den v týdnu jiná aktivita. V pondělí se například zpívá, v úterý se tvoří a maluje, ve středu se čte, ve čtvrtek se chodí na delší výlet a v pátek se cvičí. Takto rozdělené aktivity v týdenním režimu poskytují nejen orientaci v čase, ale dávají dětem také pocit jistoty a možnost těšit se a připravit na různé činnosti. Obzvlášť úzkostné a citlivé děti potřebují jistotu a režim pro vytvoření důvěry a pocitu bezpečí.

K základnímu porozumění vztahu minulosti, přítomnosti a budoucnosti dochází ve čtyřech letech. „*V předškolním věku se rozvíjí schopnost uvažovat v různých časových dimenzích, ať už se to týká minulých událostí nebo představy o budoucím dění.*“ Vývojový posun v uvažování o minulosti a budoucnosti poznáme ve vyjadřování dětí, začínají používat minulý a budoucí čas.²⁴

Díky tomu, že se neumí orientovat v čase, je pro ně čas nevýznamný, mnohdy je jim na obtíž. Děti nikam nespěchají, je pro ně nejdůležitější přítomnost. S tím souvisí i schopnost předvídat a odhad důsledku. Už tříleté dítě mluví o tom, co bude, budoucnost je však vždy spojená s nějakou epizodou, mluví o tom, kam pojedou na dovolenou, na co se těší atd. „*Uvažování o budoucnosti se liší podle toho, zda v něm dítě využívá vzpomínek a zkušeností nebo zda jde o představu o něčem, s čím se nesetkalo.*“

Plánování však není to samé jako předvídaní dění. Předvídaní na základě, jaký je popsany výše, děti dokážou. Plánování vyžaduje volbu cíle, strategie a představu o dosažitelnosti daného cíle, tyto schopnosti dítě ještě nemá. Je schopné jednoduchého plánování typu, s čím si budeme hrát, půjdeme nakoupit atd. „*Předškoláci ještě zcela nerozlišují přání od reálné možnosti a nechávají se snadno unést fantazií.*“ Schopnost odhadnout, co se bude dít a co je třeba udělat, aby vše proběhlo a dopadlo dobře, se s věkem zlepšuje díky přibývajícím zkušenostem, které aplikují. Schopnost představy o dění, které dosud nezažili, se začíná objevovat u dětí v pěti letech.

Počet dítě chápe jako jedno z možných klasifikačních kritérií, dítě se denně setkává s tím, že někdo něco počítá, význam číselného hodnocení je dán do značné míry sociokulturně. Chápání počtu je v tomto věku pasivní, dítě se může naučit napočítat od jedné

²⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 193. ISBN 978-80-246-2153-1.

do deseti a ukázat správné číslo na prstech, naučí se i numerické označení jednotlivých čísel. Dítě také už ví, co je to hodně, málo a chápe, že když někam něco přidáváme, tak narůstá počet daných věcí, stejně tak když něco ubíráme. Matematické operace však ještě nezvládá.

Když se dítěte zeptáte, kolik má prstů na jedné ruce, ví, že jich má pět, může se číslo pět naučit i napsat nebo najít v řadě čísel jeho podobu. Při otázce, kolik jich budeš mít, když jeden ubereme, umí správně odpovědět, že čtyři. Jeho matematická operace v hlavě u mladších dětí polohlasně nebo nahlas však nebyla pět mínus jedna je čtyři, ale podívali se na svou dlaň, ukázali na ní pět rozevřených prstů, jeden pokrčili a začali například od malíčku počítat jedna, dva, tři, čtyři.

Stejně tak nedokážou pochopit relativní význam číselné hodnoty, to znamená, že nechápou, jak je možné, že pět je jednou více a jindy méně. Důležitým mezníkem je pochopení numerické hodnoty, tedy že nezáleží na tom, zda počítáme prsty, děti nebo kostky, ale to že vyjádření je vždy stejné.²⁵

2.2. Emoční vývoj

U dětí v předškolním věku převládá pozitivní naladění, emoční projevy jsou stabilnější, intenzivní a často rychle přechází z negativních na pozitivní. Díky zaměření na přítomnost jsou emoce spojeny s momentálním uspokojením nebo neuspokojením potřeb. Nejedná se už jen o subjektivní pocity dětí, ale umějí vnímat souvislosti mezi pocity a příčinami, které k nim vedou. Vnější projevy emocionálních prožitků prochází změnami a lze je shrnout do několika oblastí:

Vztek a zlost, přichází v rámci neuspokojení potřeb, děti lépe chápou, z jakého důvodu se u nich objevují negativní emoce. Nejčastější projev je v rámci komunikace, příkazů a zákazů, souvisí s frustrací dítěte a selháním autoregulace.

Strachy, se projevují v několika rovinách:

- V rámci fantazírování a imaginace, děti se straší i navzájem.
- Na základě špatné zkušenosti.
- S ohledem na temperament dítěte.

Silný projev strachu se může projevit závislostí na dospělé osobě a nesamostatností.

²⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 194 - 195. ISBN 978-80-246-2153-1.

Smysl pro humor, je jednoduchý a souvisí s rozvojem jazykových schopností, děti často opakují nesmyslné, nevhodné nebo tabuizované výrazy. „*Sdílení legrace je důležitou součástí mezilidských vztahů.*“

Těšení a obavy, souvisí s vývojem chápání času a schopností chápání blízké budoucnosti.

Dítě své emoce začíná více diferencovat, práce s nimi je pro něj přínosná, začíná rozlišovat jejich kvalitu a význam. Porozumění vlastním i cizím emocím je velice přínosné, v pozdějším věku díky této schopnosti dokáže regulovat vlastní emoce a odhadnout naladění i lidí v jeho okolí. Identifikaci dění, které má pozitivní důsledky, však umí rozpoznat již tříleté dítě. Po čtvrtém roce dokáže rozlišit mezi emocemi strach a vztek. Po pátém roce začíná docházet k uvědomění, že emoce mohou mít i složitější charakter než výše popsané. Šestileté děti dokážou pochopit i citovou ambivalenci, tedy že se můžeme současně cítit špatně i dobře a že své pocity můžeme skrývat.

„*Vcítění do emočního ladění člověka, především pokud je dítěti nějak blízký, může vést k indukci stejného prožitku či hodnocení.*“ Vcítění ovlivňuje názor dítěte i emoční vyladění, funguje u nich takzvaná citová nakažlivost, vnímají negativní i pozitivní emoce blízkých lidí a přejímají je, i když nechápou, kde se vzaly nebo proč se jejich rodič tak cítí. Pomoc v citové orientaci dítěti může rodič pojmenováním jeho citů a jejich zdůvodněním. Děti, které mají tuto zkušenost zprostředkovanou rodičem, se v budoucnu umí lépe orientovat nejen ve vlastních pocitech, ale i v pocitech lidí okolo nich, což je vnímáno jako sociální bonus a získávají tak na oblíbenosti.

Emoční regulaci se učí konkrétně ve vztahu k projevům vzteku, zlosti a podrážděnosti. Negativní emoce, kterou nazýváme smutek, sociálně regulován nebývá. Regulace emočních projevů je do značné míry dána sociokulturně a výchovou v rodině. Pětileté děti už si uvědomují, že projev vzteku je v naší společnosti nežádoucí, a učí se s ním vědomě pracovat. Schopnost regulace emocí je dána vrozeným temperamentem jedince. Dítě by se mělo naučit své emoce nepotlačovat, ale vyjadřovat je přijatelným způsobem. „Nezdravé“ jsou oba extrém, a to jak nadměrná impulzivita, tak úplné potlačení.²⁶

Rodič by měl být autentický a přehnaně neskrývat své emoce. Je naprosto v pořádku, když je dospělá osoba pečující o dítě unavená, nechce si s dítětem hrát nebo je jeho priorita

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. s. 219 - 221. ISBN 978-80-246-2153-1.

momentálně někde jinde než u toho, co dítě chce. Výše jsem zmiňovala citovou nakažlivost, ta funguje, i když se snažíte být na dítě co možná nejvíce milí a laskaví a splnit mu, co mu na očích vidíte, ale uvnitř jste naštvaní nebo unavení, dítě to cítí, nedokáže to vysvětlit ani pojmenovat, ale místo toho, aby přejímalo Vaše pozitivní chování směrem k němu, cítí Vaši nepohodu a přejímá ji. Buďte čitelní, je v pořádku, že se Vám něco nelíbí, máte zlost nebo jste unavení, když to dítěti vysvětlíte, zpravidla to pochopí a bude respektovat. Dáváte mu tak pozitivní vzor do života a učíte ho, že ne vždy se musíme cítit skvěle a je to tak v pořádku.²⁷

Sebehodnocení a emoce spojené s ním jsou pro vývoj osobnosti velice důležité. Při adekvátní zpětné vazbě na chování dítěte ze strany dospělých i vrstevníků se děti učí vnímat hrdost na své kompetence, stejně tak se může objevit pocit viny, ten je vázán na dosažení určitého stupně morálního vývoje. Rozvoj je i v rámci vztahových emocí jako je pocit sounáležitosti, který je také velmi podstatný pro rozvoj osobnosti dítěte.²⁸

2.3. Vývoj podle Erika Eriksona

Rozdělil vývojové fáze člověka do osmi fází, každou z nich pojmenoval mezníkem, který by měl jedinec překonat. V rámci předškolního věku mluvíme o fázích:

- samostatnost versus stud a nejistota (2 - 4 roky)
- iniciativa versus vina (4 - 5 let)
- činnost versus pasivita (5 – 12 let).

Pro první zmíněnou fázi je typické objevování sama sebe. Začíná se rozvíjet sebevědomí, v opačném případě může dojít k nedůvěře sami v sebe a ke studu. Oba rodiče hrají významnou roli. Období iniciativy a viny se projevuje s pravidelným sociálním kontaktem s vrstevníky v mateřské škole, dítě zde zkouší nové věci, učí se základní principy věcí kolem sebe, pro další rozvoj je důležité, abychom byli v činnosti povzbuzeni a mohli dále objevovat. V opačném případě v dítěti můžeme vyvolat pocit viny. Třetí fáze, tedy činnost versus pasivita, zasahuje i do školního věku, typické je pro ni objevování vlastních zájmů a zjištění vlastní odlišnosti od ostatních, chceme se odlišit a hledáme

²⁷ KOUCKÁ, Pavla. Ovládejte se méně. *Psychologie.cz* [online]. Praha: psychologie.cz, 2020 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/ovladejte-se-mene/#login>

²⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. s. 218 - 223. ISBN 978-80-246-2153-1.

sebedůvěru, pokud získáme uznání, jsme motivováni pro další činnost, v opačném případě přichází demotivace.

2.4. Sociální vývoj

Do sociálního kontaktu dítě přichází od narození, s rozvojem kognitivního vývoje, potřeby nových podnětů a kontaktů i mimo rodinu. Předškolní období je významným mezníkem socializace. Dítě se stýká s poměrně pestrou a širokou škálou sociálních skupin počínaje rodiči, prarodiči, sourozenci, širší rodinou, vrstevníky, cizími dospělými, tedy lidmi různého věku, pohlaví, z různých sociálních prostředí. To dává dítěti možnost navazovat vztahy, trénovat a rozvíjet své dosavadní dovednosti. Důležité je s tím související přijímání nových sociálních rolí a norem žádoucího chování, dítě se tak učí sociální kontrolu. Jedná se o období, kdy se dítě připravuje na život ve společnosti. Díky socializaci se komplexně rozvíjí, a to v oblastech projevů chování, prožívání a hodnocení, rozvojem sebepojetí a sebehodnocení, které je součástí individuace.

Mezi třetím a šestým rokem roste význam vrstevníků, se kterými mohou děti kooperovat. Zprvu v rámci paralelní hry, která je však také velmi důležitá, umožňuje dítěti napodobovat chování vrstevníků. Doposud dítě napodobovalo členy rodiny. Hra a sociální kontakt se rychle v prostředí vrstevníků rozvíjí a děti začínají kooperovat. Důležitý je také kontakt s dětmi různého věku a to především proto, aby se dítě naučilo přizpůsobit sociálním rolím, které přijímá (podřízení staršímu, prosadit se, poradit, pomoci pečovat o mladší), rozvíjelo své komunikační dovednosti a formovalo vlastní identitu.²⁹

Postupně dítě začíná diferencovat skupiny, se kterými přichází do kontaktu, a rozlišovat mezi vlastními rolemi v nich. Mluvíme o skupinách:

2.4.1. Rodina

Děti berou rodiče jako vzor, kterému se chtějí podobat a se kterým se chtějí identifikovat. Hra je také podmíněna rodinou, děti si hrají na rodinu, napodobují rodičovské role a vzorce jejich chování. K rodičům jsou nekritičtí a vzhlíží k nim. Matka pro dítě představuje pocit bezpečného a jistého domova, přijetí a bezmezná láska. Otec má autoritativnější charakter, s dítětem tráví čas převážně v rámci volnočasových aktivit, výletů

²⁹ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. s.74. ISBN 978-80-246-1820-3.

a her mimo domov. Otec bývá zdrojem nových dovedností, učí děti různorodým sportovním aktivitám a pohybovým hrám. Sourozenci jsou pro dítě partneři, soupeři ve hrách bývají dětem psychicky i fyzicky nejbližší. Starší sourozenec může být zdrojem jistoty a bezpečí, mladší sourozenci učí děti citlivému kontaktu, toleranci a rozdílnosti mezi různými věkovými kategoriemi.

2.4.2. Vrstevníci

Podobně jako sourozenci mohou poskytovat prostor, kde se dítě může prosadit i spolupracovat, zásadním rozdílem je, že děti přichází z jiného prostředí, dítě se musí s vrstevníky naučit komunikovat i kooperovat. Osvojuje si nové sociální role, pozice, učí se vyjednávat a prosazovat přijatelným způsobem, tím kultivovat a usměrňovat i své emoce. Oproti rodičům a sourozencům poskytují menší stabilitu a dítě o vztah s vrstevníkem musí více pečovat. To jedinci poskytuje prostor pro objevování i sebe sama a svému vymezení se ve skupině.

2.4.3. Přátelství

S nárůstem sociálních kontaktů se začínají objevovat i jiné vztahy a sociální role. Přátelství je významným sociálním vztahem pro celý vývoj jedince i jeho osobnosti.

Obrázek č. 1 sociální dovednosti dítěte podle věku

<p>2–4 roky – Narůstají sociální dovednosti, zvyšuje se složitost vzájemného působení s vrstevníky. Vyšší podíl asociativní a kooperativní hry. Složitější, rafinovanější symbolická hra (předstírání). Vůči vrstevníkům, kteří jsou přáteli, ne jen známými. vyjadřuje dítě náklonnost a uznání. Hra probíhá v malé skupině, obvykle 2–3 kamarádů.</p>	<p>2–3 roky – Děti se drží poblíž dospělých, ale projevují složitější pohybovou a kooperativní sociální hru s předstíráním s vrstevníky, např. hry na sociální role.</p>	<p>2–3 roky – Děti v rostoucí míře užívají obecnou symbolickou funkci a vykazují zlepšení pohybové koordinace (přestávají se „batolit“).</p>
<p>4–5 let – Při výběru spoluhráčů a přátel se začíná projevovat etnická preference, jež může – byť ne nevyhnutně – vést k tomu, že se na hřišti vytvoří skupiny podle etnicity.</p>	<p>3–6 let – Ukazuje se, že děti jsou „obecně ochotny vzdát se svého cenného času na hraní a splnit nudný úkol, když z toho bude mít prospěch přítel; pro pouhého známého však takovou oběť skoro nikdy nepodstoupí. Malé děti také vyjadřují více sympatií, když přítele zažívá něco nepříjemného, a více se mu snaží situaci ulehčit, než když se to stane pouhému známému.“ (Kanfer a kol., 1981; Costin a Jones, 1992) Děti se tak chovají dříve, než slovně uvádějí, že takové chování je pro přátelství důležité.</p>	<p>3–4 roky – Schopnost metareprezentace (rozumějí, že jiní lidé mají určitá přesvědčení) umožňuje složitější sociální hru s předstíráním a plánování hry.</p> <p>4–5 let – Vynořuje se základní etnická identita.</p>
<p>5–6 – Roste velikost skupiny při hře a začíná se zvyšovat počet kamarádů, zejména u chlapců.</p>	<p>6–10 let – Objevují se opravdové stabilní přátelské skupiny, jež mají sdílenou identitu a soubor norem regulujících chování i organizační strukturu nebo hierarchii. Skupiny se začínají výrazněji oddělovat podle pohlaví. Převažují přátelství s příslušníky stejného pohlaví. Vnímavost vůči tlaku vrstevnické skupiny směřujícímu k páchní antisociální činnosti se zvyšuje (a svého vrcholu dosahuje kolem 15 let). <i>Nejlepší</i> přátelství zůstávají stabilní.</p> <p>Bigelow a LaGaipa (1980) požádali 6–14leté skotské a kanadské děti, aby napsaly esej o tom, co očekávají od nejlepšího přítele. Na základě obsahové analýzy vzniklých prací došli k modelu 3 stadií očekávání spojených s přátelstvím, který naznačoval „posun k psychologicky složitějším představám přátelství spojeného s vzájemností a spravedlivostí u prepubescentů; později v dospívání se stávají zvlášť důležitými důvěrnost, oddanost a závazky“.</p> <p>Do 8 let – Stadium „nákladů a výnosů“, přátelství založeno na společných činnostech, bydlení poblíž a podobných očekáváních.</p> <p>9–10 let – „Normativní“ stadium –</p>	<p>Selman (1980) uvádí, že kognitivní rozvoj v oblasti sociální perspektivy, dovednost zaujímat různé role, umožňuje dětem stále více rozumět významu přátelství. (Následující časové údaje jsou přibližné.)</p> <p>3–6 let – Děti jsou egocentrické, jsou ovládnány vnějšími stránkami situace. Přítelem, resp. kamarádem je tedy kdokoli, s kým se dítě setkalo a s kým si úspěšně hrálo.</p> <p>6–8 let – Přátelství jsou stále založena na společných činnostech. Ačkoli si děti už uvědomují, že lidé mohou mít odlišné názory, a přesto chtějí být přátelé, vztahy jsou převážně jednosměrné. Pokud se vrstevník nepodřizuje názorům a přáním dítěte, není to kamarád.</p>

30

První dva sloupce popisují behaviorální tendence ve vztazích s vrstevníky, poslední sloupec popisuje kognitivní aspekty vztahů.

³⁰ HILL, Grahame. *Moderní psychologie: hlavní oblasti současného studia lidské psychiky*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2004. s. 201. ISBN 80-717-8641-1.

2.4.4. Mateřská škola

Představuje překlenutí mezi rodinou a školou, většina čtyřletých dětí je připravena zvládnout pobyt v předškolní instituci po většinu dne a přijmout novou autoritu, tedy pedagoga v mateřské škole. Dítě je zařazeno do nového prostředí mezi neznámou skupinu vrstevníků. Změn, které dítě musí přijmout, je hned celá řada:

- Nové prostředí
- Nová autorita pedagoga
- Skupina dětí
- Nové podněty
- Režim a rituály s ním spojené

Navázání zdravého vztahu s jinými členy sociálního prostředí mimo rodinu je podmíněno pocitem bezpečí a jistoty v rodině. Předpokladem je bezpečná citová vazba, kterou nezávisle na sobě zkoumali Bowlby³¹ a Ainsworthová. Dítě od raného dětství navazuje citovou vazbu s nejbližší osobou v rodině, převážně matkou, která se snaží vyhovět všem dětským potřebám a učí se s dítětem komunikovat i na neverbální úrovni, jedná se o jakési napojení, v rámci bezpečného napojení dítě získává jistotu a pocit bezpečí, to mu umožňuje navazování dalších sociálních kontaktů v rodině, čím je starší, jeho sociální bublina se rozšiřuje. Tento zmiňovaný bezpečný citový kontakt tak ovlivňuje všechny nadcházející sociální vztahy. „*Signálem emoční a sociální zralosti je schopnost odpoutat se z vazby dospělého pečovatele, neprojevat v kontaktu s cizími dospělými či vrstevníky strach a nereagovat na ně agresivně.*“³²

2.5. Biologický vývoj

Dětský organismus se do čtvrtého roku zaměřoval především na růst, který se u předškolních dětí začíná zpomalovat na úkor rozvoje duševního. Děti v tomto věku mají válcovitý trup. Období je označováno jako neutrální dětství, u dětí nejsou patrné rozdíly v postavě, chlapci i děvčata mají stejný vzhled. Zaoblené postavě v období od dvou do čtyř let se proto říká období první tělesné plnosti. Od pěti do šesti let se začínají vytahovat dolní končetiny, hlava a trup roste minimálně, se změnami proporcionality dětského těla dochází

³¹ HILL, Grahame. *Moderní psychologie: hlavní oblasti současného studia lidské psychiky*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2004. s. 179 - 182 ISBN 80-717-8641-1.

³² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. s. 224. ISBN 978-80-246-2153-1.

k úbytku podkožního tuku, a tak se dítě dostává do období nazývané první tělesná vytáhlost. Filipínská míra je test, kdy u dítěte testujeme právě vytáhlost dolních končetin, je také jedním z biologických předpokladů pro vstup do povinné školní docházky. S postupujícím psychickým vývojem u šestiletých dětí ustupuje hravost, která je typická pro děti v předškolním věku. S proměnou postavy a psychickým rozvojem mohou souviset i některé výchovné problémy, proto je možné o tomto období mluvit jako o prepubertě neboli první pubertě.

Růst hlavy a mozku

Doposud se vývoj soustředil především na růst mozkové části, nyní začínají nastávat i změny v části obličejové, a to růstem nosu a čelistí, začíná se obměňovat chrup z mléčného na trvalý. Zvětšování mozkovny, a tudíž i mozku je od narození rapidní, během prvních sedmi měsíců je jeho nárůst až o 100 % a dále pokračuje. Okolo pátého roku už má mozek 80 % z konečné velikosti.

S velkým rozvojem psychických vlastností nastává i období vzdoru. Dítě odmítá poslouchat rodiče, vzteká se a prosazuje své požadavky, jedná se o projevy vlastní vůle, sebevědomí a potřeby vyjasnění pozice.

Lateralita

Do pěti let věku bývají děti nevyhraněné, na děti značně působí převážné pravoruké prostředí. Levorukost se projeví u dětí jen v 10 %, ostatní většinou přijmou pravorukou vyhraněnost, některé činnosti až do dospělosti může jedinec provádět oběma rukama ve stejné kvalitě.

Psychomotorický vývoj

„Psychomotorický vývoj je odrazem dozrávání mozku. Myelinizace nervových drah v mozku končí ve čtyřech a půl letech, diferenciace vrstev mozkové kůry (stratifikace) vrcholí kolem pátého roku a definitivní poměr velikosti mozkových laloků se upravuje až po sedmém roce. “Vyšší nervová činnost je do té doby neustálená.

Motorický vývoj

Díky značnému růstu velkých svalových skupin, který je pro toto období typický, dochází k rozvoji především hrubé motoriky. Tříleté dítě už by mělo umět dobře chodit, rozběhnout se, utíkat bez častých pádů, napodobit chůzi po špičkách. Ve čtyřech letech

už umí přeskočit nízkou překážku a jezdit na tříkolce. Mezi pátým a šestým rokem se zvládne obléknout a svléknout bez dopomoci, obratně házet míčem, skákat a dopadat na špičky.

Svalstvo

Dětská svalovina nemá stejné složení jako u dospělého jedince, svaly obsahují větší procento vody - až 82%, jsou proto snáze unavitelné. V předškolním věku se vyvíjí především velké svaly. Zádové a břišní svaly jsou ještě málo vyvinuté, proto mají děti typický postoj s vytrčeným bříškem a lopatky odstupují dozadu. Od šestého roku se začíná vývoj velkých a malých svalů vyrovnávat, k velkému rozvoji dochází hlavně u drobných svalových skupin, jako jsou svaly zápěstí, dlaně a prstů, jemná motorika tak začíná být koordinovanější a je dobré ji více podporovat.³³

³³ MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. Vyd. 2., Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 208-213. ISBN 978-80-246-3357-2.

3. Výzkum

3.1. Cíl výzkumu

Praktická část bakalářské práce se zabývá trávením volného času ve virtuální realitě dětí v předškolním věku. Práce si klade za cíl zmapovat, kolik času dítě tráví ve virtuální realitě, zda rodiče tento čas korigují, stanovují mu pravidla a dbají na jeho obsah.

3.1.1. Dílčí cíle

- a. Zjistit kolik času týdně děti tráví ve virtuálním světě.
- b. Zda rodiče cenzurují obsah, který dítě sleduje, a zajímají se, jak dítě na přístroji tráví čas.
- c. Zmapovat, mají-li děti přístup k zařízení podle jejich libosti, nebo jej rodiče korigují.
- d. Zmapovat, zda si dítě hraje samo i mimo virtuální svět a jaký je podíl samostatné hry mimo virtuální svět v porovnání s hrami ve virtuálním světě.
- e. Zjistit, zda se v rodinném životě vyskytují situace, kdy rodič dítěti nabídne pobyt ve virtuálním světě.

3.1.2. Hypotézy

1. Děti v předškolním věku tráví více volného času hrou ve virtuálním světě než spontánní hrou mimo něj.
2. Děti tráví více času koukáním na pohádky, seriály, videa oproti poslechu audioknih a čtením s osobou, která umí číst.
3. Děti, které týdně věnují v součtu alespoň 4 hodiny týdně tanci a sportovním aktivitám, tráví méně času ve virtuálním světě oproti dětem, které tráví pobyt na hřišti, venku, výlety, procházkami, tancem a sportovními aktivitami méně než 4 hodiny týdně.

3.2. Charakteristika zkoumaného souboru

Zkoumanou skupinou jsou děti v předškolním věku, tedy děti ve věku 3 až 6 let žijící na území Hlavního města Prahy. Dotazník byl vytvořen pro rodiče, lidi, kteří s dětmi tráví alespoň 70 % času (mimo čas, který dítě tráví v mateřské škole a spánkem) přes pracovní týden a 3 a více víkendů v měsíci. Pro selekci této skupiny jsem do dotazníku zařadila 8 otázek, které byly:

„Věk dítěte.“

„Žijete na území hlavního města Prahy?“

„Jaký je Váš vztah k dítěti?“

„Kolik hodin DENNĚ dítě v průměru spí? (neberte v potaz spánek v mateřské škole)“

„Kolik hodin DENNĚ dítě průměrně tráví v mateřské škole?“

„Kolik dní v týdnu dítě navštěvuje mateřskou školu?“

„Kolik času průměrně v součtu s dítětem trávíte v PRACOVNÍM TÝDNU (pondělí až pátek)? NEBERTE V POTAZ ČAS, KDY DÍTĚ SPÍ.“

„Trávíte s dítětem víkendy?“

V této části byly použity tři typy otázek uzavřené, polootevřené a otevřené. Uzavřené otázky se týkaly věku dítěte, jeho bydlení na území hlavního města Prahy a času, který respondent s dítětem tráví o víkendu.

U polootevřených otázek bylo možné vybrat z odpovědí, které jsem sestavila, nebo odpovědět jiné a tím si odpověď uzpůsobit. Jednalo se o otázky, jaký je Váš vztah k dítěti a kolik času průměrně v součtu s dítětem trávíte v pracovním týdnu.

Časovou škálu k otázce: *„Kolik času průměrně v součtu s dítětem trávíte v PRACOVNÍM TÝDNU (pondělí až pátek)? NEBERTE V POTAZ ČAS, KDY DÍTĚ SPÍ.“* jsem si vytvořila podle času, který dítě může strávit v mateřské škole a spánkem, dopočteno do 24 hodin, které má den, a tím pádem jsem vytvořila přibližný odhad, kolik času dítě může minimálně za týden strávit s rodičem, člověkem, který s dítětem tráví nejvíce času. Viz tabulka níže.

Tabulka č.1 možné časové rozložení jednotlivých denních aktivit

Čas trávený v mateřské škole za den (v hodinách)	Čas trávený spánkem za den (v hodinách)	Čas strávený řízenou volnočasovou institucionální aktivitou za den (v hodinách)	Bdělý stav mimo mateřskou školu za den (v hodinách)	Bdělý stav mimo mateřskou školu za pracovní týden (v hodinách)
10	8	1	5	25
6	8	1	9	45
10	8	0	6	30
6	8	0	10	50
10	10	1	3	15
6	10	1	7	35
10	10	0	4	20
6	10	0	8	40
Průměr				
Čas trávený v mateřské škole za den (v hodinách)	Čas trávený spánkem za den (v hodinách)	Čas strávený řízenou volnočasovou institucionální aktivitou za den (v hodinách)	Bdělý stav mimo mateřskou školu za den (v hodinách)	Bdělý stav mimo mateřskou školu za pracovní týden (v hodinách)
8	9	0,5	6,5	32,5

Na jejím základě jsem stanovila časovou škálu:

Tabulka č. 2 škála odpovědí na otázku: „Kolik času průměrně v součtu s dítětem trávíte v PRACOVNÍM TÝDNU (pondělí až pátek)? NEBERTE V POTAZ ČAS, KDY DÍTĚ SPÍ.“

Do 10 hodin	11 – 20 hodin	21 – 30 hodin	31 – 40 hodin	41 - 50 hodin	51 – 60 hodin	61 a více hodin
-------------	------------------	------------------	------------------	---------------	------------------	--------------------

Třetí skupinou otázek byly otázky otevřené, které byly zaměřené na další údaje o času, konkrétně: Kolik hodin dítě v průměru denně spí (mimo spánek v mateřské škole). Kolik hodin dítě průměrně denně tráví v mateřské škole a kolik dní v týdnu dítě navštěvuje mateřskou školu. Rodiče odpovídali celým číslem.

Vynásobila jsem uvedený průměrný čas strávený spánkem za den krát 5 dní v pracovním týdnu. Dále jsem vzala čas, který dítě průměrně tráví ve školce krát počet dní, které dítě navštěvuje školku. Tyto dva časové údaje jsem sečetla. Odečetla jsem je od 120 hodin, které má celkem pracovní týden. Výsledkem jsem vynásobila 0,7, abych dostala 70 % bdělého času dítěte mimo mateřskou školu. K výše zmíněné časové škále jsem vytvořila statistické zástupce. Vzorcem: $x \leq$ statistický zástupce, kdy x je výsledkem výše uvedeného výpočtu, porovnávala, zda je respondent relevantní či nikoli.

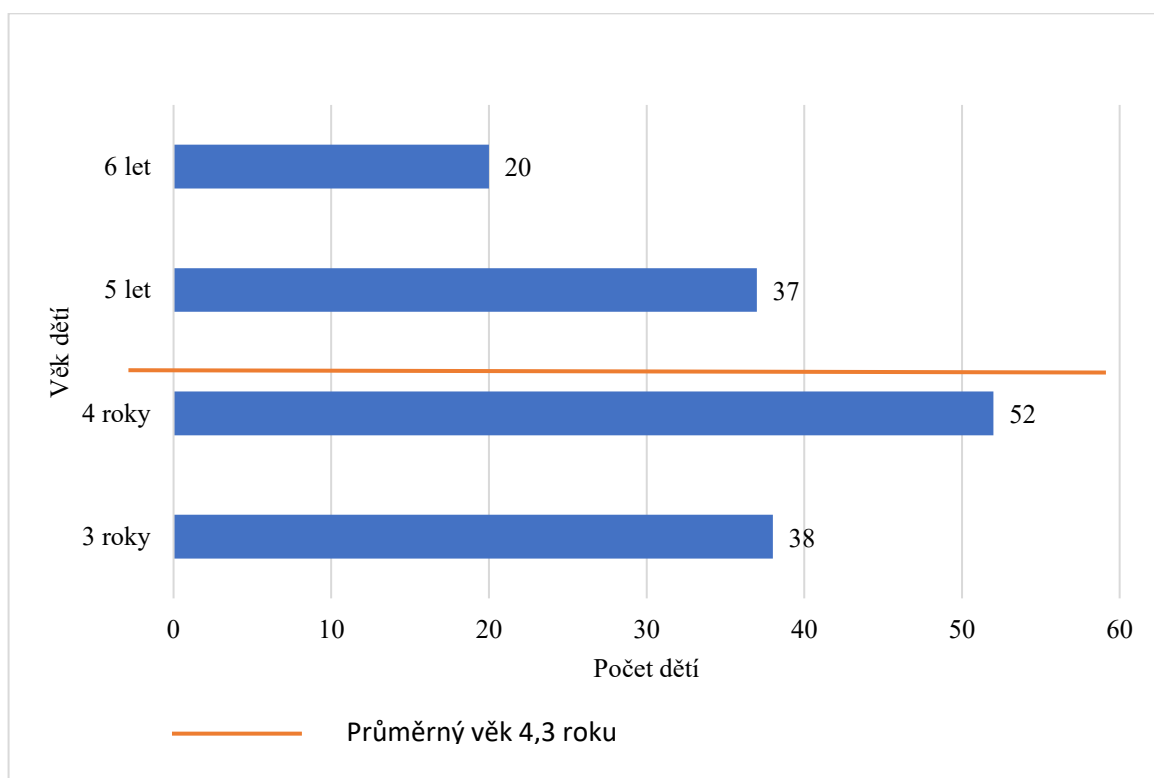
3.2.1. Informace o zkoumaném souboru

Vztah respondenta k dítěti:

Nejvíce dotazovanými respondenty byly matky, a to v počtu 144 (98 %), otcové byli v zastoupení 2 (1,4 %), sourozenci 1 (0,7 %).

Věkové rozložení dětí:

Graf č. 1 věkové rozložení dětí ve výzkumu

Nejvíce dětí bylo ve věku 4 roky (35,4 %), 3 roky (25,9 %), 5 let (25,2 %) a 6 let (13,6 %).

3.3. Technika sběru dat

Dotazník jsem distribuovala v elektronické podobě prostřednictvím sociální sítě facebook a to z důvodu zpřísněných opatření v mateřských školách, které vznikly kvůli situaci s COVID 19. V online podobě byl dotazník vytvořen pomocí www.survio.com.

Sdílela jsem jej na svém profilu, dále pak ve skupinách:

- Bohnice – Čimice - Troja
- Ďáblice.eu
- Kobylisy - Praha 8
- LIBEŇ, KARLÍN, Praha 8 - Libeňáci a Karlíňáci sobě
- Maminky Barrandov
- Maminky z Prahy 10
- Maminky Praha 6, 7, 8 a 9 (Dejvice..., Bohnice..., Letňany...) a okolí
- Maminky Praha 13
- Maminky Dolní Chabry a okolí
- Modřany, Praha 12
- PRAHA 8 - Bohnice, Čimice, Kobylisy, Troja, Prosek atd.
- Praha 9 - Vysočany, Prosek, Libeň, Hrdlořezy, Střížkov a Hloubětín
- Praha číslo 1
- Praha 2 bez cenzury
- Praha 3 Žižkov - Mí(ě)sto, kde žijeme.
- Praha 11 - Chodov, Háje, Opatov. Máme to tu rádi.
- Řemeslníci a živnostníci Bohnice-Čimice-Troja
- Řeporyje oficiální bez cenzury
- Střížkov, Prosek, Letňany - akce pro celé rodiny
- Žižkov

Dotazník bylo možné v online verzi vyplnit po dobu 12 dnů.

3.4. Metoda výzkumu

Jako metodu výzkumu jsem zvolila kvantitativní dotazníkové šetření. Dotazník je přiložen v příloze. Kvantitativní dotazníkovou formu jsem zvolila, jelikož mi k vytyčenému cíli přišla nejvhodnější. Umožňuje zmapovat co možná největší počet rodinných příslušníků a lidí, kteří jsou s dětmi co nejvíce v kontaktu, a zjistit, jak se staví k dané problematice. Po sestavení dotazníku jsem realizovala předvýzkum na malém vzorku respondentů (cca 5), kterými byli známí s dětmi ve věku 3 až 6 let. Ověřila jsem si tak, zda jsou otázky pro respondenta jasné, a doladila detaily.

Dotazník sestává z celkem 26 otázek. Ty jsou rozděleny do dvou částí. V první části jsou informace, které zjišťují, zda respondent patří do cílové skupiny výzkumu (viz charakteristika zkoumané skupiny). Druhá část je věnována samotnému výzkumu, čítá 19 otázek a je rozdělena do dvou bloků.

První blok je zaměřený na všeobecné aktivity dětí ve volném čase a na spontánní hru. Čítá celkem 5 otázek, konkrétně 3 uzavřené, 1 otevřenou, 1 polootevřenou. Druhý blok se věnuje aktivitě dětí ve virtuálním světě. Čítá celkem 13 otázek, konkrétně 7 uzavřených, 3 polootevřené, 3 otevřené. Otázky neuvádím nyní po sobě tak, jak šly v dotazníku, uvádím je podle typu odpovědí. Nejprve uvádím otázky, kdy měli respondenti možnost odpovídat na škále, dále pak otázky uzavřené (některé z nich byli polootevřené ve smyslu možného doplnění formou „jiné“) a nakonec otázky otevřené. A to z důvodu lepší orientace v typologii položených otázek.

Otázky týkající se času uvedené ve druhém bloku byly vždy uzavřené, týkaly se času tráveného nad aktivitou týdně a respondenti odpovídali vždy na škále:

Tabulka č. 3 časová škála

	1 až 3 hodiny týdně	4 až 8 hodin týdně	9 až 13 hodin týdně	14 až 18 hodin týdně	13 až 23 hodin týdně	24 a více hodin týdně
Žádný						

Jednalo se o otázky:

„*Jak dítě tráví čas v běžném týdnu?*“ Respondenti hodnotili následující aktivity:

- Hra na hřišti
- Pobyt venku, výlety, procházky
- Hra s vláčky, auty, autodráhou, panenkami
- Stavebnice
- Prohlížení knih, čtení s osobou, která umí číst
- Hra na vaření, uklízení, nakupování
- Tanec
- Koukání na pohádky, seriály, videa ...
- Hra na PC, mobilním telefonu, konzoli, tabletu ...
- Hraní si s divadlem, loutkami, vyprávění příběhů
- Vyrábění, malování, modelování, šití ...
- Hra na hudební nástroj (i improvizovaný)
- Sportovní aktivita
- Stolní hry (pexeso, puzzle, domino ...)
- Poslech audioknih, pohádek
- Relaxace (sauna, wellness...)
- JINÁ (jaká?)

Pokud respondentům nějaká aktivita chyběla, mohli ji doplnit. Seznam aktivit jsem vytvářela podle vlastní zkušenosti s dětmi v předškolním věku, dále jsem se inspirovala aktivitami, které nabízí centra dětí a mládeže.

„*Kolik času za TÝDEN průměrně dítě stráví spontánní hrou bez řízeného, direktivního zásahu další osoby?*“

Této otázce předcházela otázka, zda dítě využívá spontánní hru, jejíž součástí byl podrobnější popis, co to spontánní hra je.

„Kolik času za TÝDEN v průměru dítě stráví hrou ve virtuálním světě (na mobilním telefonu, tabletu, PC, konzoli)?“ Kdy hodnotili konkrétní přístroje:

- Mobilním telefonu
- PC
- Konzoli
- Tablet

„Kolik času za TÝDEN v průměru dítě tráví koukáním na videa, filmy, seriály, pohádky na:“

- Mobilním telefonu
- PC
- Televizi
- Tablet

U výrokových otázek byla použita Likertova škála v podobě:

Tabulka č. 4 škála odpovědí k výrokovým otázkám

Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Nesouhlasím
--------------------	-----------------	-------	-------------------	-------------

Jednalo se o výroky týkající se případných pravidel používání elektronických přístrojů, které byli:

- Dítě si zapne přístroj a hraje, kouká se, NA CO CHCE
- Dítě si zapne přístroj a hraje, kouká se, KDY CHCE
- Vybíráme s dítětem, na co se bude koukat, co bude hrát
- Vybíráme, na co se dítě může koukat a co může hrát bez dítěte
- Televize, videa, filmy, seriály u nás běží stále jako zvuková kulisa, dítě se může koukat na to, co ho zaujme
- Dítě si může vzít tablet, mobil, PC kdykoliv
- Máme jasně vymezený čas, kdy dítě může být na telefonu, tabletu, PC ...
- Používáme čas trávený na telefonu, tabletu, PC ..., jako formu odměny
- Používáme čas trávený na telefonu, tabletu, PC ..., jako formu trestu
- Hrajete hry ve virtuálním světě společně s dítětem
- Povídáte si s dítětem o hrách, které ve virtuálním světě hraje

- Povídáme si s dítětem o pořadech, pohádkách, na které kouká
- Když hraje dítě hru ve virtuálním světě, vždy hrajeme s ním
- Když hraje dítě hru ve virtuálním světě, jsme vždy vedle něj a povídáme si s ním o hře

Snažila jsem se do výroků zahrnout všechna možná pravidla, která by mohli rodiče dětem při trávení volného času ve virtuálním světě stanovit, a to jak u hraní her, tak u koukání na videa, pohádky, seriály aj.

„Je nějaká situace, kterou je dítě zvyklé překonat s telefonem, tabletem (telefon, tablet vyžaduje)?“ Kde respondenti hodnotili tyto situace.

- Jízda v MHD
- V čekárně (například u doktora)
- Při jízdě autem
- Na návštěvě
- Když je dítě smutné
- Když vařím, uklízím
- V restauraci, kavárně
- U jídla
- Před spaním
- Jiné, jaké?

V rámci výčtu možností jsem se zaměřila na běžné situace, které mohou být i lidem ve starším věku nepříjemné, a pozorovala jsem, jak se chovají někteří rodiče a děti právě v rámci výše zmíněných situací. Vytvořený seznam jsem pro jistotu doplnila možnostmi jiné, kde respondenti mohli uvést další situace, které dítě překonává s pomocí virtuálního světa.

Uzavřené otázky byly použity:

„Hraje si dítě samo, využívá tzv. SPONTÁNNÍ HRU? Řídí si průběh aktivity samo bez direktivního zásahu dospělé osoby. Může docházet ke spolupráci dospělého, sourozence, kamaráda a dítěte.“ Respondent volil z variant: Ano/ Ne/ Nevím.

„*Jakým aktivitám se dítě věnuje, v rámci SPONTÁNNÍ HRY? (Vyhovující zakroužkujte, MOŽNO VÍCE ODPOVĚDÍ)*“ Respondent mohl zvolit z variant:

- Hra s vláčky, auty, panenkami
- Stavebnice
- Poslech audioknih, pohádek
- Prohlížení knih
- Hra na vaření, úklid, nakupování
- Tanec
- Hra na hudební nástroj i improvizovaný
- Sportovní vyžití (běhání, skákání ...)
- Koukání na seriály, videa, filmy, pohádky, hraní her na PC, tabletu, telefonu
- Malování, vyrábění
- Jiné, jaké?

„*Hraje dítě hry na mobilním telefonu, PC, konzoli, tabletu...*“ Respondent volil odpověď z možností: Ano, samo/ Ano, samo i s rodičem/ Ano, vždy s rodičem/ Ne.

„*Jak dítě NEJČASTĚJI tráví čas ve virtuálním světě?*“ Možnosti, ze kterých mohl respondent zvolit, byly: Kouká se na videa/ Vzdělávacími programy/ Hraje hry/ Kouká se na pohádky, seriály, filmy/ Jinak (jak?).

„*Jaké hry dítě hraje na telefonu, PC, tabletu...*“ Respondenti mohli volit z variant: Akční, bojové, střílečky/ Puzzle/ Sportovní/ Hry zaměřené na prostorovou orientaci/ Logické/ Strategické/ Hry na paměť (pexeso ...)/ Skákačky/ Pečující o zvířátka, příšerky ..., Módní, oblékání/ Jiné, jaké?/ nevím.

„*Používáte nějaké zabezpečení, které dětem brání dostat se na nevhodné stránky?*“ Varianty odpovědí byly: Ano/ Ne/ Jaké?

Otevřené otázky byly:

„*Jak si dítě nejraději hraje?*“

„*Jaké výukové mobilní, počítačové hry znáte?*“

„*Jaký film, pohádka, seriál je u Vašeho dítěte nejoblíbenější?*“

3.5. Metoda analýzy dat

Data získaná online jsou částečně statisticky zpracována prostřednictvím serveru survio.cz. Následně byla převedena do programu Excel, kde jsem s nimi dále pracovala. Celkem navštívilo dotazník 739 respondentů, z nich celý dotazník vyplnilo a uložilo do výsledků 269 respondentů. Průměrná doba vyplňování byla 15 minut. Nejprve jsem vyhodnotila relevantní respondenty, jejichž relevanci jsem uváděla již v kapitole charakteristika zkoumaného souboru. Z celkového počtu 269 vyplněných dotazníků mi tak zbylo 147 relevantních dotazníků pro další zpracování.

Pro statistické zpracování jsem si otázky převedla do číselných zástupců. U slovních odpovědí jsem použila číselnou řadu od 1. U otázek, kde respondenti odpovídali v časovém intervalu, jsem jako číselného zástupce zvolila průměrný čas jednotlivého intervalu. Uzavřené a polootevřené otázky jsem analyzovala výpočtem základních statistických charakteristik (četnost daných odpovědí, aritmetický průměr, medián, modus, průměrná odchylka, rozptyl, směrodatná odchylka základní a směrodatná odchylka výběrová). Získaná data jsem zpracovala do tabulky. Grafy jsem tvořila převážně z četností odpovědí a v případě vhodnosti do nich přidala prvky jako aritmetický průměr. Odpovědi z otevřených otázek jsem sumarizovala do celků a použila obsahovou analýzu.

První a druhou hypotézu jsem hodnotila za použití komparace dat z otázky č. 9 a 10: „*Jak dítě tráví čas v běžném týdnu?*“ Pro vyhodnocení třetí hypotézy jsem si zvolila metodu t-testu.

3.6. Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Otázka č. 9: „Jak dítě tráví čas v běžném týdnu?“

Tabulka č. 5 statistické výsledky k otázce: „Jak dítě tráví čas v běžném týdnu?“

	Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
Venku na hřišti, v lese	12,4	11,0	11,5	169,9	13,0	5,1	11,0
Hra s vláčky, auty, autodráhou, panenkami	6,6	6,0	3,2	19,8	4,4	4,5	6,0
Koukání na televizi, PC	6,6	6,0	3,3	18,9	4,4	4,4	6,0
Prohlížení knih, čtení	4,7	6,0	2,5	9,0	3,0	3,0	6,0
Sportovní aktivita	4,7	2,0	3,0	13,7	3,7	3,7	2,0
Stavebnice	4,4	2,0	2,7	12,4	3,5	3,5	2,0
Vyrábění, malování	4,3	6,0	2,3	6,7	2,6	2,6	2,0
Hra na vaření, opravování, uklízení, nakupování	3,8	2,0	2,6	11,5	3,4	3,4	2,0

Žádný = 0 hodin/ 1 – 3 = 2 hodiny/ 4 – 8 = 6 hodin/ 9 – 13 = 11 hodin/
14 – 18 = 16 hodin/ 19 – 23 = 21 hodin/ 24 a více = 24 hodin

Tabulka č. 6 statistické výsledky k otázce: „Jak dítě tráví čas v běžném týdnu?“

	Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
Poslech audioknih, pohádek	2,7	2,0	1,9	6,6	2,6	2,6	2,0
Stolní hry	2,2	2,0	0,9	2,9	1,7	1,7	2,0
Hra na PC, mobilním telefonu konzoli	2,1	2,0	1,7	7,0	2,8	2,8	2,0
Tanec	2,0	2,0	0,9	2,5	1,6	1,6	2,0
Hra na hudební nástroj (i improvizovaný)	1,8	2,0	1,0	2,6	1,6	1,6	2,0
Divadlo	1,1	2,0	1,1	1,7	1,3	1,3	2,0
Relaxace (sauna, wellness...)	0,9	0,0	1,0	2,3	1,5	1,1	0,0

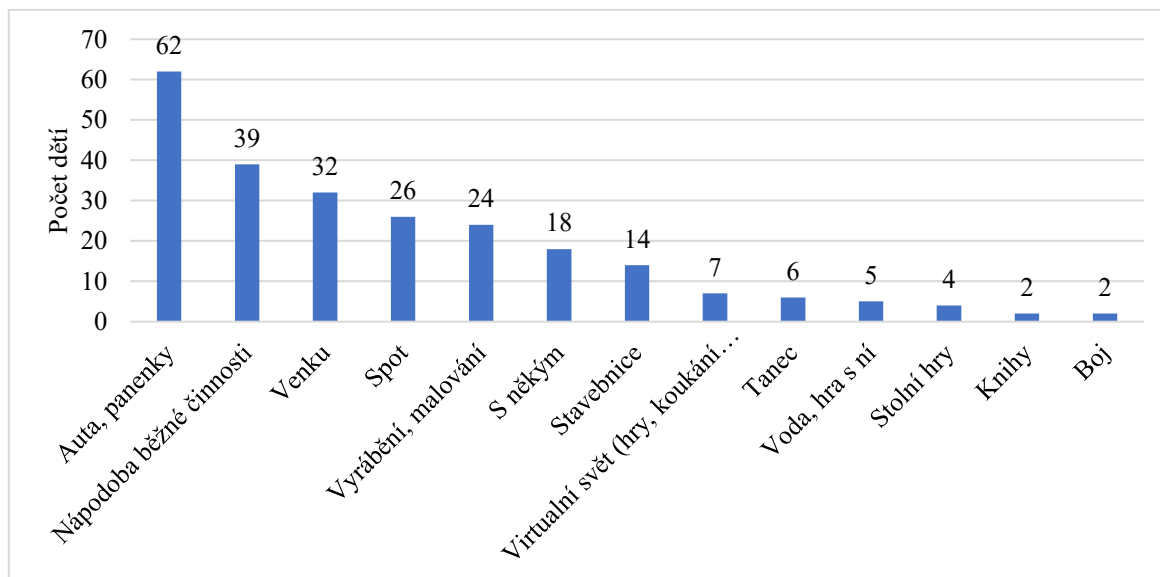
Žádný = 0 hodin/ 1 – 3 = 2 hodiny/ 4 – 8 = 6 hodin/ 9 – 13 = 11 hodin/ 14 – 18 = 16 hodin/ 19 – 23 = 21 hodin/ 24 a více = 24 hodin

Tabulka je seřazena podle průměrného času, který děti tráví nad aktivitou týdně. Na prvním místě je „Venku na hřišti, v lese“ s velkým rozdílem (průměrně 6 hodin) oproti ostatním aktivitám. Na druhém: „Hra s vláčky, auty, autodráhou, panenkami“ a „Koukání na televizi, PC“, kterým děti věnují nejvíce času a to průměrně 6,6 hodiny týdně.

Otázka č. 10 „Jak si dítě nejraději hraje?“

Jednalo se o otevřenou otázku. Odpovědi jsem potom kategorizovala podle odpovědí v otázce č. 12. V případě chybějící varianty jsem přidala kategorii. Podle slovních odpovědí vyplývá, že si děti nejčastěji hrají s panenkami a auty, vláčky.

Graf č. 2 hra, kterým se děti nejčastěji věnují

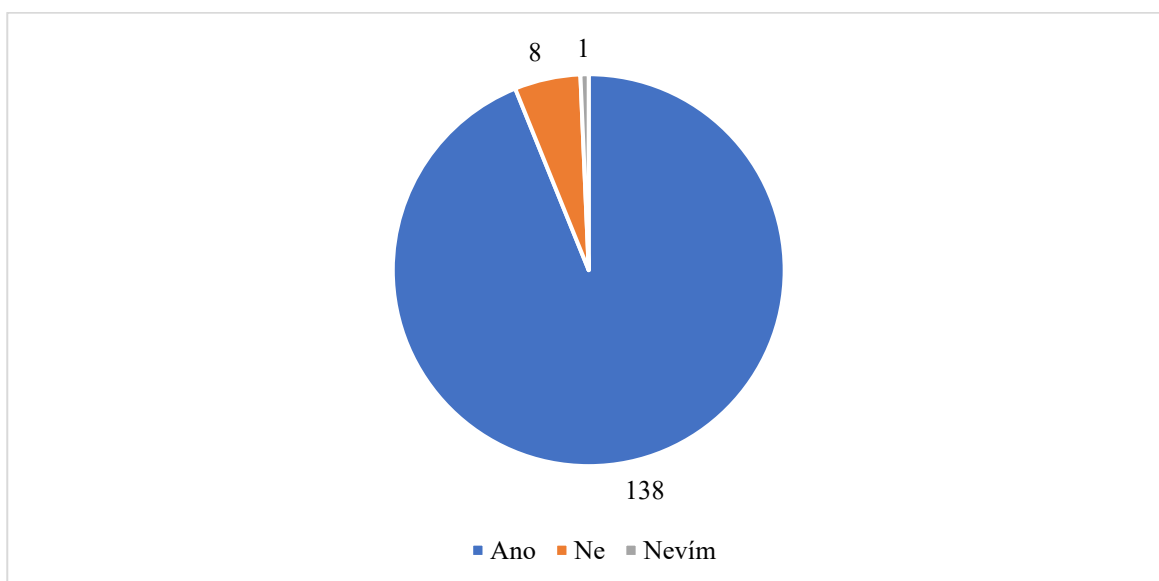
Otázka č. 11: „Hraje si dítě samo, využívá tzv. SPONTÁNNÍ HRU? Řídí si průběh aktivity samo bez direktivního zásahu dospělé osoby. Může docházet ke spolupráci dospělého, sourozence, kamaráda a dítěte.“

Tabulka č. 7 statistické výsledky k otázce: „Hraje si dítě samo, využívá tzv. SPONTÁNNÍ HRU? Řídí si průběh aktivity samo bez direktivního zásahu dospělé osoby. Může docházet ke spolupráci dospělého, sourozence, kamaráda a dítěte.“

Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
1,1	1,0	0,1	0,1	0,3	0,3	1,0

Ano = 1/ Ne = 2/ Nevím = 3

Graf č. 3 využití spontánní hry u dětí

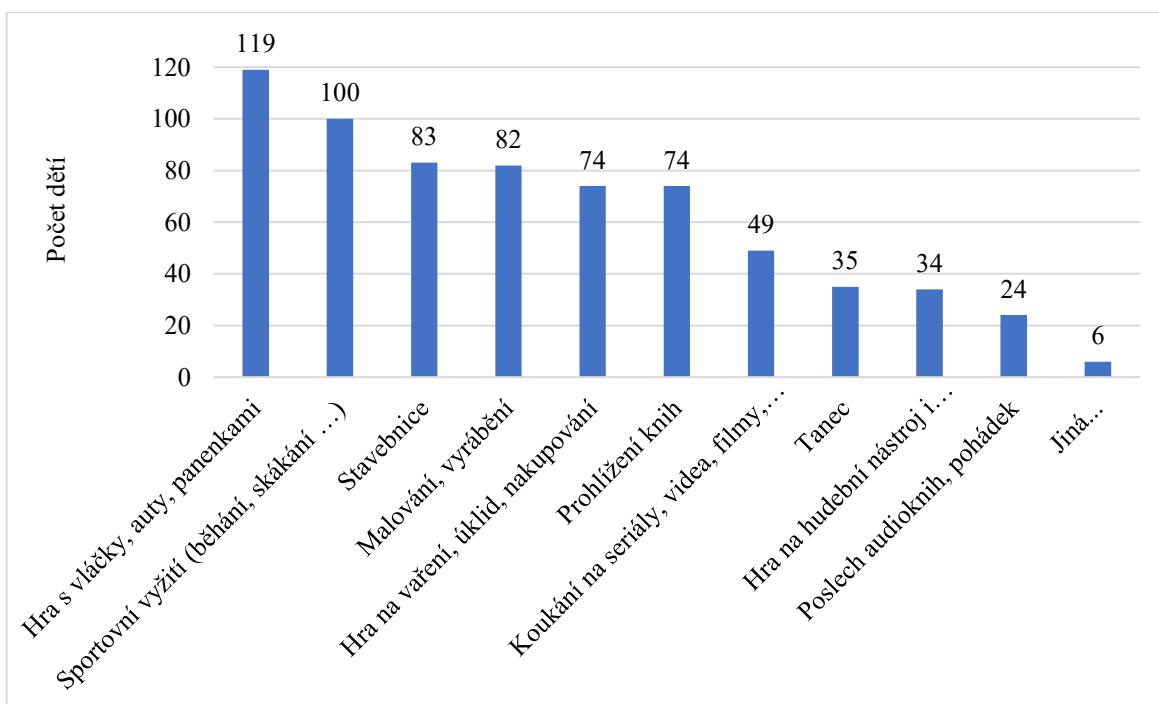

Z grafu, který vychází z četností odpovědí i z výše uvedených statistických výpočtů vyplývá, že děti využívají spontánní hru, a to ve více než 93 %.

Otázka č. 12: „Jakým aktivitám se dítě věnuje, v rámci SPONTÁNNÍ HRY?“

Respondenti mohli uvést více odpovědí.

Graf č. 4 druhy her, kterým se děti věnují v rámci spontánní hry

Na prvním místě se umístilo: Hra s vláčky, auty, panenkami, tento typ hry využívá 119 (80,9 %) dětí na druhém místě se pak objevily: Sportovní vyžití (běhání, skákání ...)

s počtem 100 dětí (68,0 %). Koukání na seriály, videa, filmy, pohádky, hraní her na PC, tabletu, telefonu se vyskytuje až na sedmém místě z deseti. Tuto aktivitu v rámci spontánní hry podle dotazovaných respondentů vykonává jen 49 dětí (33,3 %).

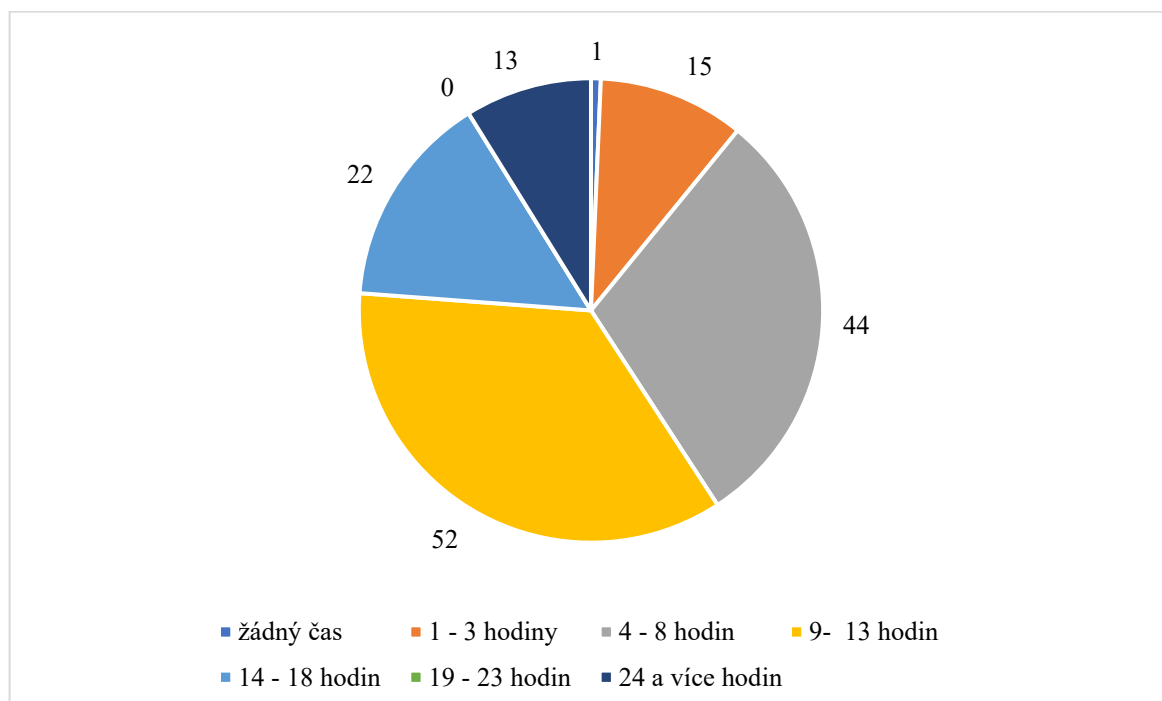
Otázka č. 13: „Kolik času za TÝDEN průměrně dítě stráví spontánní hrou bez řízeného, direktivního zásahu další osoby?“

Tabulka č. 8 statistické výsledky k otázce: „Kolik času za TÝDEN průměrně dítě stráví spontánní hrou bez řízeného, direktivního zásahu další osoby?“

Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
10,4	11,0	4,5	34,9	5,9	5,9	11,0

Žádný = 0 hodin/ 1 – 3 = 2 hodiny/ 4 – 8 = 6 hodin/ 9 – 13 = 11 hodin/
14 – 18 = 16 hodin/ 19 – 23 = 21 hodin/ 24 a více = 24 hodin

Graf č. 5 čas strávený spontánní hrou za týden

Z odpovědí vyplývá, že děti využívají spontánní hru v průměru 10,4 hodin týdně, což přibližně odpovídá i modus, který je v tomto případě 11 hodin stejně jako medián.

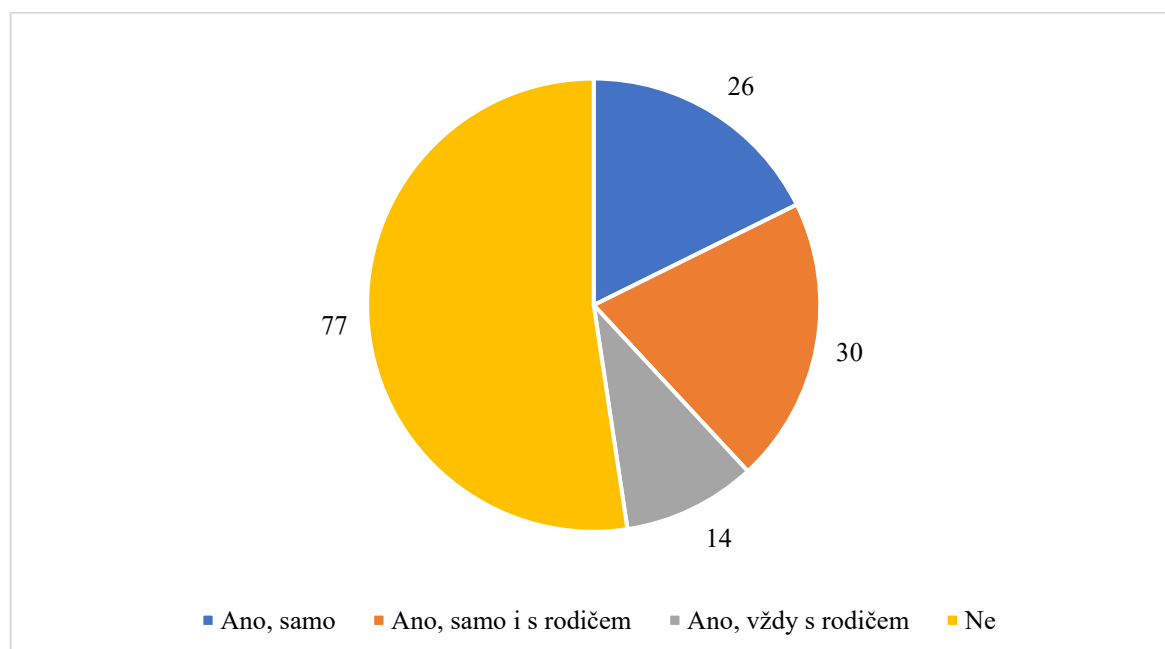
Otázka číslo 14: „Hraje dítě hry na mobilním telefonu, PC, konzoli, tabletu...?“

Tabulka č. 9 statistické výsledky k otázce: „Hraje dítě hry na mobilním telefonu, PC, konzoli, tabletu...?“

Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
3,0	4,0	1,1	1,4	1,2	1,2	4,0

Ano samo = 1/ Ano samo i s rodičem = 2/ Ano vždy s rodičem = 3/ Ne = 4

Graf č. 6 hraní her na mobilním telefonu, PC, konzoli, tabletu

77 dětí (52,4 %) podle odpovědi rodičů vůbec nehraje hry ve virtuálním světě.

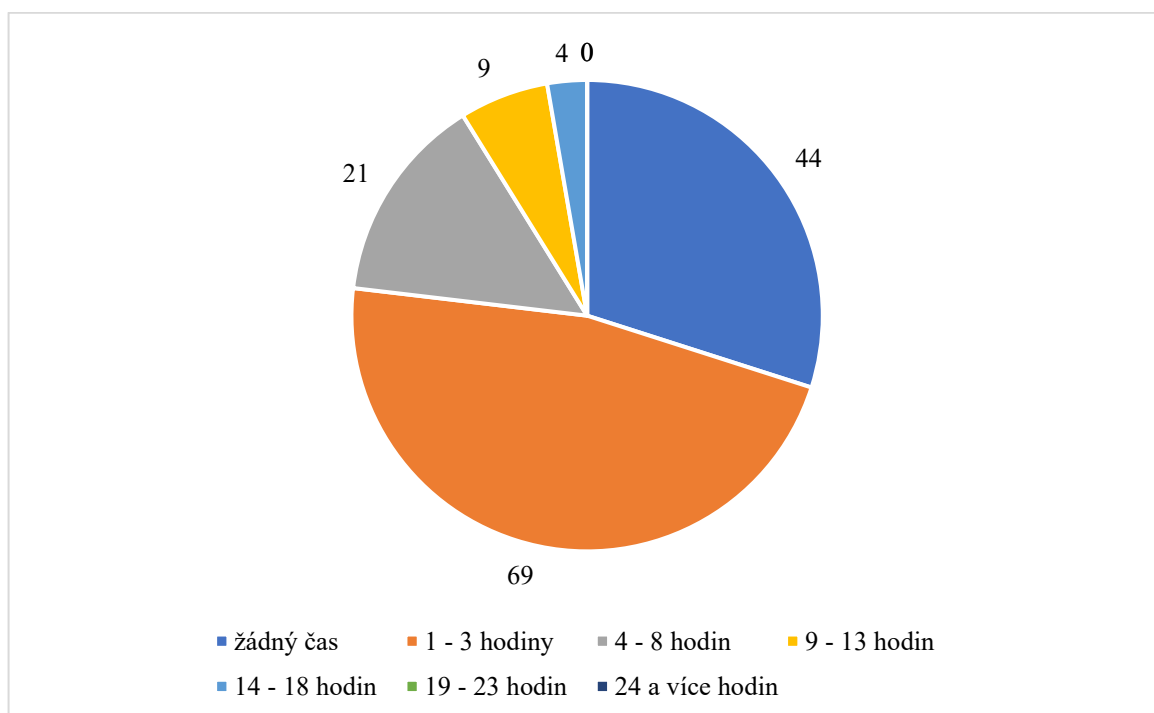
Otázka č. 15: „Kolik času za TÝDEN v průměru dítě stráví hrami ve virtuálním světě (na mobilním telefonu, tabletu, PC, konzoli)?“

Tabulka č. 10 statistické výsledky k otázce: „Kolik času za TÝDEN v průměru dítě stráví hrami ve virtuálním světě (na mobilním telefonu, tabletu, PC, konzoli)?“

Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
2,9	2	0,6	13	3,6	3,6	2

Žádný = 0 hodin/ 1 – 3 = 2 hodiny/ 4 – 8 = 6 hodin/ 9 – 13 = 11 hodin/ 14 – 18 = 16 hodin/ 19 – 23 = 21 hodin/ 24 a více = 24 hodin

Graf č. 7 čas trávený hraním her ve virtuálním světě za týden

Z odpovědí vyplývá, že 44 (29,9 %) respondentů uvedlo, že jejich děti netráví hraním her žádný čas. 69 dětí (46,9 %) týdně tráví hraním her minimálně času tedy 1 až 3 hodiny.

Otázka č. 16: „Kolik času za TÝDEN, v průměru dítě tráví hraním her na:“

Tabulka č. 11 statistické výsledky k otázce: „Kolik času za TÝDEN, v průměru dítě tráví hraním her na:“

	Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
Tabletu	1,7	2	1,6	7,7	2,8	2,8	6
Mobilním telefonem	1,6	2	1,3	4	2	2	16
PC	1	0	1,1	2,5	1,6	1,6	0
Konzoli	1	0	1,1	1,5	1,2	1,2	0

Žádný = 0 hodin/ 1 – 3 = 2 hodiny/ 4 – 8 = 6 hodin/ 9 – 13 = 11 hodin/
14 – 18 = 16 hodin/ 19 – 23 = 21 hodin/ 24 a více = 24 hodin

Z tabulky vyplývá, že děti nejčastěji hrají hry na tabletu. V průměru děti tráví hraním her na tabletu 1,7 hodiny týdně.

Otázka č. 17: „Kolik času za TÝDEN, v průměru dítě tráví koukáním na videa, filmy, seriály, pohádky na:“

Tabulka č. 12 statistické výsledky k otázce: „Kolik času za TÝDEN, v průměru dítě tráví koukáním na videa, filmy, seriály, pohádky na:“

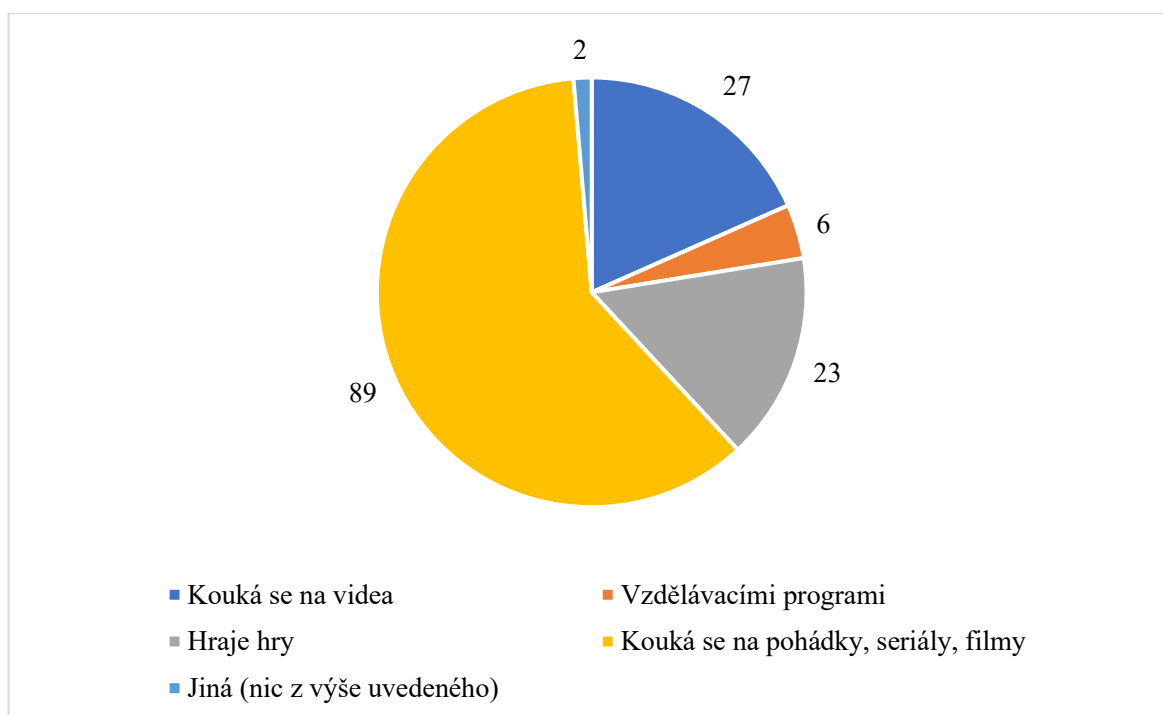
	Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
Televizi	5,1	6	3,4	18,9	4,3	4,4	0
Mobilním telefonu	2	2	1,5	5,7	2,4	2,4	2
PC	1,7	2	1,4	3,8	2	2	6
Tabletu	1,6	2	1,6	6	2,4	2,5	2
Konzoli	0,8	0	1	1,1	1,1	1,1	6

Žádný = 0 hodin/ 1 – 3 = 2 hodiny/ 4 – 8 = 6 hodin/ 9 – 13 = 11 hodin/
14 – 18 = 16 hodin/ 19 – 23 = 21 hodin/ 24 a více = 24 hodin

Nejčastěji děti sledují televizi, na kterou se v průmětu týdně dívají 5,1 hodiny.

Otázka č. 18: „Jak dítě NEJČASTĚJI tráví čas ve virtuálním světě?“

Graf č. 8 Nejčastější aktivity dětí ve virtuálním světě

Nejčastěji děti tráví čas ve virtuálním světě koukáním se na pohádky, seriály, filmy, tuto variantu vybralo 89 (60,5 %) respondentů.

Otázka č. 19 a 20: „Jak souhlasíte s následujícími výroky?“

Tabulka č. 13 statistické výsledky výrokových odpovědí k otázce: „Jak souhlasíte s následujícími výroky?“

	Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
Povídáme si s dítětem o pořadech, pohádkách, na které kouká	1,6	1,0	0,6	0,5	0,7	0,7	1,0
Vybíráme s dítětem, na co se bude koukat, co bude hrát	1,7	2,0	0,6	0,7	0,8	0,8	1,0
Máme jasně vymezený čas, kdy dítě může být na telefonu, tabletu, PC ...	2,3	2,0	1,1	1,8	1,3	1,3	1,0
Povídáte si s dítětem o hrách, které ve virtuálním světě hraje	2,9	2,0	1,3	2,2	1,5	1,5	2,0
Vybíráme, na co se dítě může koukat a co může hrát bez dítěte	3,0	3,0	1,2	1,8	1,4	1,4	4,0

Naprosto souhlasím = 1/ Spíše souhlasím = 2/ Nevím = 3/ Spíše nesouhlasím = 4/
Naprosto nesouhlasím = 5

Tabulka č. 14 statistické výsledky výrokových odpovědí k otázce: „Jak souhlasíte s následujícími výroky?“

	Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
Když hraje dítě hru ve virtuálním světě, jsme vždy vedle něj a povídáme si s ním o hře	3,2	3,0	1,1	1,6	1,3	1,3	2,0
Používáme čas trávený na telefonu, tabletu, PC ..., jako formu ODMĚNY	3,4	4,0	1,3	1,9	1,4	1,4	4,0
Když hraje dítě hru ve virtuálním světě, vždy hrajeme s ním	3,4	4,0	1,1	1,7	1,3	1,3	5,0
Hrajete hry ve virtuálním světě společně s dítětem	3,6	4,0	1,3	1,9	1,4	1,4	5,0

Naprosto souhlasím = 1/ Spíše souhlasím = 2/ Nevím = 3/ Spíše nesouhlasím = 4/
 Naprosto nesouhlasím = 5

Tabulka č. 15 statistické výsledky výrokových odpovědí k otázce: „Jak souhlasíte s následujícími výroky?“

	Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
Televize, videa, filmy, seriály u nás běží stále jako zvuková kulisa, dítě se může koukat na to, co ho zaujme	4,1	5,0	1	1,6	1,3	1,3	5,0
Používáme čas trávený na telefonu, tabletu, PC ..., jako formu TRESTU	4,4	5,0	0,8	1,1	1,1	1,1	5,0
Dítě si zapne přístroj a hraje, kouká se, KDY CHCE	4,5	5,0	0,6	0,7	0,8	0,8	5,0
Dítě si může vzít tablet, mobil, PC kdykoliv	4,7	5,0	0,5	0,4	0,7	0,7	5,0

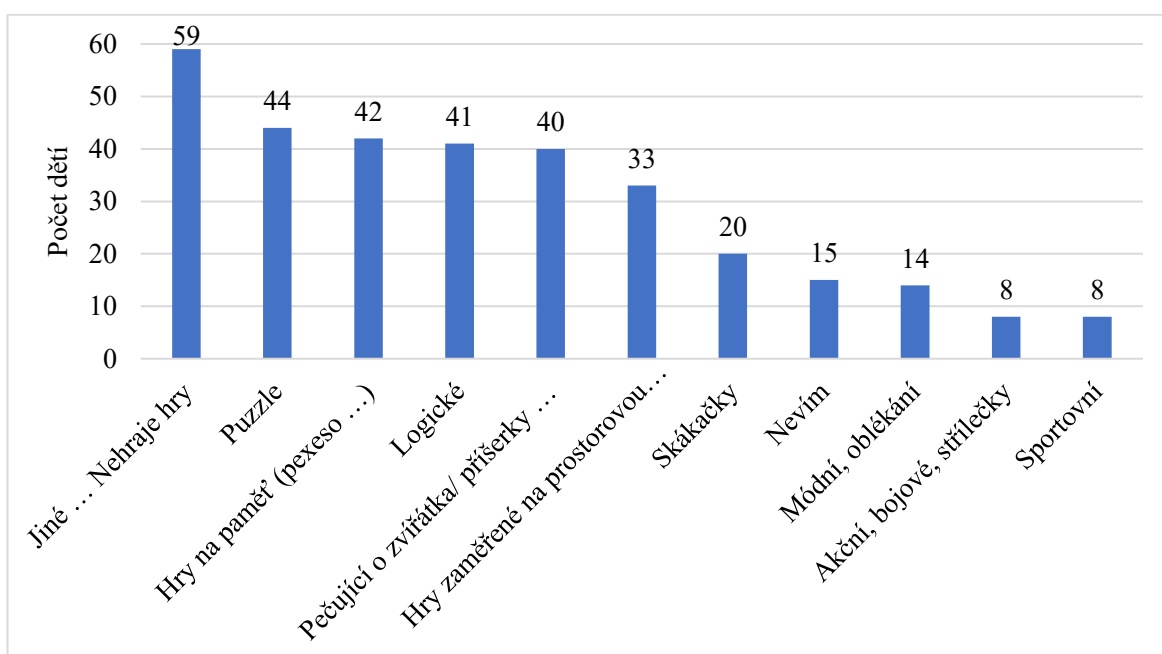
Naprosto souhlasím = 1/ Spíše souhlasím = 2/ Nevím = 3/ Spíše nesouhlasím = 4/
 Naprosto nesouhlasím = 5

Výroky výše jsou seřazeny podle toho, jak s nimi rodiče souhlasili. Ty, se kterými nejvíce souhlasili, jsou uvedeny na začátku až po ty, se kterými respondenti nesouhlasili vůbec.

Otázka č. 21 „Jaké hry dítě hraje na telefonu?“

Z grafu vyplývá jako nejčastější odpověď respondentů, že děti nehrají hry na mobilním telefonu, tuto odpověď uvedlo 59 (40,1 %) respondentů. 44 (29,9 %) dětí hraje puzzle, 42 (28,6 %) hry na paměť, 41 (27,9 %) hraje logické hry, 40 (27,2 %) dětí hraje hry pečující o zvířátka nebo příšerky. 15 (10,2 %) respondentů uvedlo, že neví, jaké hry hrají jejich děti na telefonu.

Graf č. 9 hry, které děti hrají ve virtuálním světě

Otázka č. 22 „Jaké výukové mobilní, počítačové hry znáte?“

Nejčastěji se objevovaly hry pro předškolní děti na procvičení počtů, logopedické hry, hry na prostorovou orientaci, hry na výuku anglického jazyka.

Otázka č. 24 „Je nějaká situace, kterou je dítě zvyklé překonat s telefonem, tabletem (telefon, tablet vyžaduje)?“

Tabulka níže ukazuje, jaké situace jsou děti zvyklé překonávat s telefonem, tabletem. Tabulka je seřazena podle toho, jak rodiče s jednotlivými situacemi souhlasili. Čím menší číslo se objevuje, tím větší je souhlas rodiče s tím, že v této situaci dítě přístroj využívá. Na prvním místě se objevuje situace, kdy dospělá osoba s dítětem vykonává domácí práce

jako je vaření, úklid. Jedná se také o jedinou situaci, kdy nejčastěji respondenti odpovídali: „spíše souhlasím“. Nejčastější odpovědi u ostatních činností byly: „naprosto nesouhlasím“.

Tabulka č. 16 statistické výsledky výrokových odpovědí k otázce: „Je nějaká situace, kterou je dítě zvyklé překonat s telefonem, tabletem (telefon, tablet vyžaduje)?“

	Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
Když vařím, uklízím	3,3	3,0	1,3	1,8	1,3	1,4	2,0
V čekárně (například u doktora)	3,9	4,0	1,1	1,6	1,3	1,3	5,0
Při jízdě autem	3,9	4,0	1,1	1,7	1,3	1,3	5,0
Před spaním	4,0	5,0	1,0	1,5	1,2	1,2	5,0
V restauraci, kavárně	4,1	5,0	0,9	1,3	1,2	1,2	5,0
Když je dítě smutné	4,4	5,0	0,8	0,9	1,0	1,0	5,0
Jízda v MHD	4,5	5,0	0,7	0,8	0,9	0,9	5,0
U jídla	4,5	5,0	0,7	0,8	0,9	0,9	5,0
Na návštěvě	4,6	5,0	0,5	0,5	0,7	0,7	5,0

Naprosto souhlasím = 1/ Spíše souhlasím = 2/ Nevím = 3/ Spíše nesouhlasím = 4/
Naprosto nesouhlasím = 5

Otázka č. 25 Existují nějaké další situace, kdy dítě vyžaduje telefon?

Jednalo se o otevřenou otázku. Nejčastěji se objevovalo: nemoc, dlouhá cesta, péče o mladší sourozence, při vyřizování schůzek, při odpočinku v poledne, brzké stávání.

Otázka č. 26 „Používáte nějaké zabezpečení, které dětem brání dostat se na nevhodné stránky?“

Ze statistických výpočtů vyplývá, že většina 111 (75,5 %) nepoužívá žádné zabezpečení.

Tabulka č. 17 statistika odpovědí na otázku: „Používáte nějaké zabezpečení, které dětem brání dostat se na nevhodné stránky?“

Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
1,7	2,0	0,4	0,2	0,5	0,5	2,0

Ano = 1/ Ne = 2

3.7. Diskuse

Kapitola se věnuje porovnání výsledků s hypotézami a výzkumnými otázkami, které jsem si stanovila před vlastním výzkumem, viz výše.

3.7.1. Hypotézy

Hypotéza č. 1

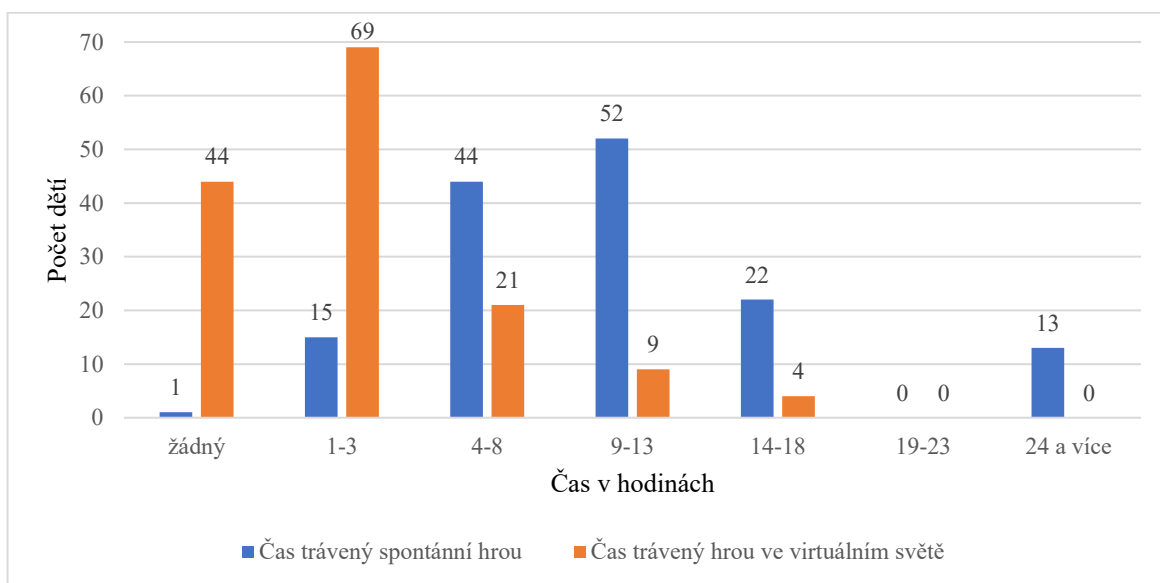
„Děti v předškolním věku tráví více volného času hrou ve virtuálním světě než spontánní hrou mimo něj.“

Tabulka č. 18 statistika odpovědí k hypotéze: „Děti v předškolním věku tráví více volného času hrou ve virtuálním světě než spontánní hrou mimo něj.“

	Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
čas trávený spontánní hrou	10,4	11,0	4,5	34,9	5,9	5,9	11,0
Čas trávený hrou ve virtuálním světě	2,9	2,0	0,6	13,0	3,6	3,6	2,0

Žádný = 0 hodin/ 1 – 3 = 2 hodiny/ 4 – 8 = 6 hodin/ 9 – 13 = 11 hodin/ 14 – 18 = 16 hodin/ 19 – 23 = 21 hodin/ 24 a více = 24 hodin

Graf č. 10 čas, který děti tráví spontánní hrou a hrou ve virtuálním světě

I kdyby respondenti zařadili hraní her ve virtuální realitě do formy spontánní hry, je patrné, že podíl spontánní hry mimo virtuální realitu u dětí v předškolním věku převažuje.

Hypotéza byla posuzována podle otázek 13 „Kolik času za TÝDEN průměrně dítě stráví spontánní hrou bez řízeného, direktivního zásahu další osoby?“ a 15 „Kolik času za TÝDEN v průměru dítě stráví hrami ve virtuálním světě (na mobilním telefonu, tabletu, PC, konzoli)?“

Podle statistických výpočtů v tabulce i rozložení četností odpovědí, které znázorňuje graf, jasně vyplývá, že **hypotéza se nepotvrdila**.

Hypotéza č. 2

„Děti tráví více času koukáním na pohádky, seriály, videa oproti poslechu audioknih a čtením s osobou, která umí číst.“

Tabulka u otázky č. 9 „Jak dítě tráví čas v běžném týdnu?“ ukazuje, jak často děti tráví čas jednotlivými aktivitami. „Koukání na televizi a PC“, se objevuje na třetím místě. Hned pod ním je „Prohlížení knih, čtení“ avšak s velkým rozestupem. „Poslech audioknih, pohádek“ je až na místě devátém.

Tabulka č. 19 statistické údaje k času, který děti tráví: Koukání na televizi, PC, Prohlížení knih, čtení, Poslech audioknih, pohádek, Statistický souhrn pro kategorie: "Prohlížení knih, čtení, Poslech audioknih, pohádek" v hodinách.

	Aritmetický průměr	Medián	Průměrná odchylka	Rozptyl	Směrodatná odchylka (základní)	Směrodatná odchylka (výběrová)	Modus
Koukání na televizi, PC	6,6	6,0	3,3	18,9	4,4	4,4	6,0
Prohlížení knih, čtení	4,7	6,0	2,5	9,0	3,0	3,0	6,0
Poslech audioknih, pohádek	2,7	2,0	1,9	6,6	2,6	2,6	2,0
Statistický souhrn pro kategorie: "Prohlížení knih, čtení, Poslech audioknih, pohádek"	3,7	2	2,5	8,8	3,0	3,0	4

Žádný = 0 hodin/ 1 – 3 = 2 hodiny/ 4 – 8 = 6 hodin/ 9 – 13 = 11 hodin/ 14 – 18 = 16 hodin/ 19 – 23 = 21 hodin/ 24 a více = 24 hodin

Hypotéza byla posuzována podle otázky č. 9: „*Jak dítě tráví čas v běžném týdnu?*“

Z tabulky lze usoudit, že děti tráví nejvíce času koukáním na televizi a PC oproti čtení, prohlížení knih a poslechu pohádek.

Hypotéza na základě výše uvedených dat se potvrdila.

Hypotéza č. 3

„Děti, které týdně věnují v součtu alespoň 4 hodiny týdně tanci a sportovním aktivitám, tráví méně času ve virtuálním světě oproti dětem, které tráví pobytem na hřišti, venku, výlety, procházkami, tancem a sportovními aktivitami méně než 4 hodiny týdně.“

Počet členů ve skupinách byl značně rozdílný. Děti, které se v součtu věnují alespoň 4 hodiny týdně tanci a sportovním aktivitám, bylo celkem 122 oproti tomu dětem, které se tanci a sportovním aktivitám týdně věnují méně než 4 hodiny, bylo jen 25. Viz tabulka

Tabulka č. 20 statistické údaje k hypotéze: „Děti, které týdně věnují v součtu alespoň 4 hodiny týdně tanci a sportovním aktivitám, tráví méně času ve virtuálním světě oproti dětem, které tráví pobytem na hřišti, venku, výlety, procházkami, tancem a sportovními aktivitami méně než 4 hodiny týdně.“

	Skupina 1 (děti, které věnují v součtu alespoň hodiny týdně tanci a sportovním aktivitám)	Skupina 2 (děti, které sportovním aktivitám a tanci v součtu věnují méně než hodiny týdně)
Aritmetický průměr	8,7	8,7
Počet respondentů	122	25
Rozptyl	31,5	31,4
Směrodatná odchylka	5,6	5,6
Medián	8	8

Žádný = 0 hodin/ 1 – 3 = 2 hodiny/ 4 – 8 = 6 hodin/ 9 – 13 = 11 hodin/
14 – 18 = 16 hodin/ 19 – 23 = 21 hodin/ 24 a více = 24 hodin

Hypotéza byla posuzována podle otázky č. 9 a 10: „*Jak dítě tráví čas v běžném týdnu?*“

Hypotézu nelze potvrdit ani vyvrátit

3.7.2. Dílčí cíle

a. „Zjistit kolik času týdně děti tráví ve virtuálním světě.“

Děti tráví koukáním na televizi, PC v průmětu 6,6 hodin týdně, hraním her pak 2,1 hodinu týdně. Koukání na televizi, PC je třetí nejčastější činností dětí. Děti ve virtuálním světě nejčastěji koukají na pohádky, seriály a filmy. Nejčastěji děti hrají hry na tabletu a mobilním telefonu. Na videa koukají nejčastěji na televizi a mobilním telefonu. O těchto skutečnostech vypovídají odpovědi z otázek č. 9, 16, 17 a 18.

b. „Zda rodiče cenzurují obsah, který dítě sleduje, a zajímají se, jak dítě na přístroji tráví čas.“

Dílčí cíl jsem posuzovala podle těchto konkrétních výroků:

„Dítě si zapne přístroj a hraje, kouká se, NA CO CHCE“ 111 (75,5 %) respondentů uvedlo, že s výrokiem **naprosto nebo spíše nesouhlasí**.

„Vybíráme s dítětem, na co se bude koukat, co bude hrát“ 135 (91,4 %) uvedlo, že s výrokiem **spíše nebo naprosto souhlasí**.

„Televize, videa, filmy, seriály u nás běží stále jako zvuková kulisa, dítě se může koukat na to, co ho zaujme“ 117 (79,6 %) respondentů uvedlo, že s výrokiem **spíše nebo naprosto nesouhlasí**.

„Hrajete hry ve virtuálním světě společně s dítětem“ 85 (57,8 %) uvedlo, že s výrokiem **spíše nebo vůbec nesouhlasí**. Vzhledem k datům z otázky č. 21 usuzují, že respondenti takto odpovídali na základě toho, že v této otázce uvedli, že 59 (40,1 %) dětí hry nehraje. U otázky č. 14 14 (10 %) respondentů uvedlo, že hrají hry vždy s rodičem. Ve stejné otázce pak 77 (52,4 %) respondentů uvedlo, že děti nehrají hry vůbec.

„Povídáte si s dítětem o hrách, které ve virtuálním světě hraje“ 77 (52,4 %) respondentů uvedlo, že s výrokiem **spíše nebo naprosto souhlasí**.

„Povídáme si s dítětem o pořadech, pohádkách, na které kouká“ 140 (95,2 %) respondentů uvedlo, že s výrokiem **spíše nebo naprosto souhlasí**.

„Když hraje dítě hru ve virtuálním světě, vždy hrajeme s ním“ 37 (25,2 %) respondentů uvedlo, že s výrokiem **spíše nebo naprosto souhlasí**. U tohoto výroku je nutné vzít v potaz odpovědi z otázek č. 14 a 21, kdy u otázky č. 14 odpovědělo 77 (52,4 %) respondentů, že hry děti nehrají. U otázky 21 pak stejnou odpověď uvedlo 59 (40,1 %) respondentů.

„Když hraje dítě hru ve virtuálním světě, jsme vždy vedle něj a povídáme si s ním o hře“ 77 (52,4 %) uvedlo, že s výrokem **spíše nebo vůbec nesouhlasí**.

Z výsledku se dle mého názoru dá usuzovat, že rodiče se zajímají o to, jak děti tráví čas ve virtuálním světě, řeší, na co se děti dívají a jaké hry hrají.

Výsledky byly posuzovány podle otázky č. 19 a 20.

c. „Zmapovat, mají-li děti přístup k zařízení podle jejich libosti, nebo jej rodiče korigují.“

Dílčí cíl jsem posuzovala podle těchto konkrétních výroků:

„Dítě si zapne přístroj a hraje, kouká se, **KDY CHCE**“ 137 (93,2 %) respondentů s výrokem **zcela nebo spíše nesouhlasí**.

„Televize, videa, filmy, seriály u nás běží stále jako zvuková kulisa, dítě se může koukat na to, co ho zaujme“ 117 (79,6 %) respondentů uvedlo, že s výrokem **spíše nebo naprosto nesouhlasí**.

„Dítě si může vzít tablet, mobil, PC kdykoliv“ 141 (95,9 %) respondentů uvedlo, že s výrokem **spíše nebo naprosto nesouhlasí**.

„Máme jasně vymezený čas, kdy dítě může být na telefonu, tabletu, PC“ 104 (70,7 %) respondentů uvedlo, že s výrokem **spíše nebo naprosto souhlasí**.

Výsledky byly posuzovány podle otázky č. 19 a 20.

d. „Zmapovat, zda si dítě hraje samo i mimo virtuální svět a jaký je podíl samostatné hry mimo virtuální svět v porovnání s hrami ve virtuálním světě.“

Z odpovědí respondentů jasně vyplývá, že hry ve virtuálním světě u dětí v předškolním věku se objevují sporadicky. Průměrně touto hrou děti tráví 2,1 hodiny týdně (posuzováno podle otázky č. 9) Spontánní hra má v tomto věku velký význam. Děti s ní v průměru tráví 10,4 hodiny (posuzováno podle otázky č. 13) Nejčastějšími volnočasovými aktivitami pak jsou pobyt venku a hra s auty a panenkami.

e. „Zjistit, zda se v rodinném životě vyskytují situace, kdy rodič dítěti nabídne pobyt ve virtuálním světě.“

71 (48,3 %) respondentů uvedlo, že spíše nebo naprosto souhlasí, že je dítě zvyklé být ve virtuálním světě, když rodič dělá domácí práce jako jsou: úklid, vaření...

Jednalo se o nejčastěji uváděnou situaci. Druhou nejčastější situací je návštěva doktora, kdy naprosto nebo spíše souhlasilo 39 (26,5 %) respondentů. Třetí nejčastější situací byla jízda autem, která se často vyskytovala v podobě dlouhého cestování, jízda autem v otevřené části této otázky. Spíše nebo naprosto souhlasilo 37 (25,2 %) respondentů, že děti při jízdě autem využívají pobyt ve virtuálním světě. U ostatních uvedených situací v dotazníku respondenti odpověď zcela nebo spíše souhlasím neuvedli ani v 25 %.

Dílčí cíl byl posuzován podle otázky č. 24.

3.8. Podněty k zamyšlení

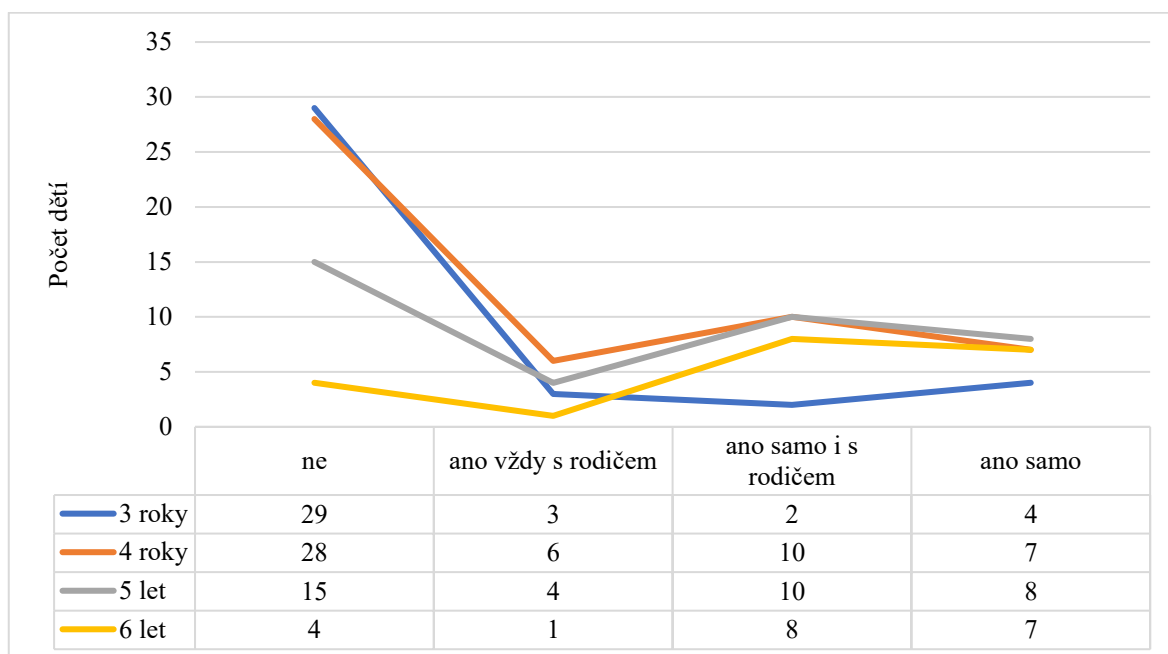
Z původního počtu 269 respondentů, které dotazník vyplnili, se díky vymezení cílové skupiny tento počet zúžil skoro na polovinu. Co se týká osob, které dotazník vyplňovaly, byly to z 90,5 % matky.

Ze zmiňovaných 269 respondentů žilo 216 respondentů na území hlavního města Prahy. Provedla jsem statistický výpočet u zbylých 69 respondentů, kteří dotazník vyplnili, ale nesplňují kritérium cílové skupiny, a to u otázky č. 14 („*Hraje dítě hry na mobilním telefonu, PC, konzoli, tabletu...?*“). I v tomto případě více než polovina tedy 39 (56,5 %) respondentů uvádí na zmíněnou otázku odpověď NE.

Do budoucna bych se možná více zaměřila na jednu oblast, udělala výzkum užší (kratší dotazník) a pokusila se nashromáždit více dat.

Pro zajímavost jsem si vytvořila graf věkového rozložení u výše uvedené otázky č. 14, tedy hraní her v závislosti na věku. Je nutno říci, že věkové skupiny nebyly rovnoměrně rozložené.

Graf č. 11 hraní her ve virtuálním světě v závislosti na věku dětí

Tabulka č. 21 hraní her ve virtuálním světě v závislosti na věku dítěte

	3 roky	4 roky	5 let	6 let
Celkový počet	38,0	51,0	37,0	20,0
Průměr	3,5	3,1	2,7	2,1
Medián	4,0	4,0	3,0	2,0
Modus	4,0	4,0	4,0	2,0

Ne = 4/ Ano, vždy s rodičem = 3/ Ano samo i s rodičem = 2/ Ano = 1

Na grafu i tabulce lze pozorovat jakýsi narůstající trend týkající se věku. Konkrétně ve srovnání věkové skupiny 3 letých a 5 letých dětí, která je početně přibližně vyvážená. Tedy je teoreticky možné tvrdit, že čím jsou děti starší, tím spíše využívají hry ve virtuálním světě.

Proto bych do budoucna doporučila nejen výše zmíněný úže zaměřený výzkum, ale také co možná největší vyváženost ve věkových skupinách a sledování trendu v závislosti na věku respondentů a pokus o odhalení této možné narůstající tendence.

Výzkum by tak mohl přispět ke zmapování situace a poukázání na možné příčiny většího používání přístrojů ke hraní. Věřím, že by to bylo prospěšné i pro pedagogické

pracovníky, pro jejich větší orientaci ve světě dětí, při práci s nimi a tvorbě podnětných materiálů pro všeobecný i specializovaný rozvoj.

Moje vize

Do budoucna bych se ráda věnovala volnočasovým aktivitám dětí v předškolním i školním věku a volnočasovým aktivitám rodin. Už delší dobu vypomáhám v domově dětí a mládeže Karlínské Spektrum jako asistent pedagoga pro předškolní vzdělávání a pomocná síla na akcích pořádaných dětským domovem. Dále pracuji jako instruktor plavání dětí od 6 měsíců do 12 let. V soukromém sektoru poslední rok působím jako průvodce dětí v lesní školce. Ve spolupráci se soukromými subjekty zaměřenými na výchovu a vzdělávání dětí jsem pořádala a realizovala už několik akcí pro veřejnost. Zaměření akcí bylo vždy orientované na děti v předškolním věku a starší, případně na kooperaci dětí a rodičů.

Do budoucna bych chtěla zůstat u volnočasové pedagogiky a pokusit se sestavit koncept aktivit, které budou cílené na celou rodinu a děti s otcem. Mám pocit, že mužské vzory se dětem začínají vzdalovat. Druhou mou vizí je vybudování konceptu zaměřeného na integraci dětí s postižením do kroužků pro zdravé děti a umožnit tak těmto dětem větší možnosti výběru volnočasových aktivit. Na druhou stranu zdravé děti budou v rámci kroužku obohaceny o jiný pohled na svět. Budou moci nahlédnout do světa dětí s hendikepem a mohou se naučit větší tolerance.

Do akcí, které jsem doposud měla čas spolupřátat, se nám podařilo začlenit děti z protonového centra a seniory. Byla bych ráda, kdyby další skupinou mohly být děti z dětského domova. Akce, které jsme pořádali, byly vždy tematické k příležitosti oslavy českých tradic, jako jsou: masopust, Velikonoce, Tři králové a další. Mohlo by být zajímavé tuto skupinu dětí zařadit do některé z akcí, které pořádáme, nebo za jejich pomoci vymyslet další.

Závěr

Výsledky dotazníkového šetření mě dovedly k závěru, že sledování televize a PC je třetí nejčastější činností dětí v předškolním věku. Děti touto aktivitou tráví průměrně 6,6 hodiny týdně. Na prvním místě se objevuje pobyt venku na hřišti, v lese, kde děti v průměru tráví 12,4 hodin týdně. Jako druhá nejčastější aktivita je hra s vláčky, auty, panenkami, které děti věnují v průměru také 6,6 hodin týdně. Hraní her ve virtuálním světě bylo až na sedmém místě. Průměrný trávený čas nad touto aktivitou je 2,1 hodiny za týden.

Na otázku, jak si dítě nejraději hraje, nejvíce respondentů odpovědělo, že s auty, panenkami, tato odpověď se objevila 62krát. Na druhém místě se objevila nápodoba běžné činnosti rodičů 39krát. Pobyt ve virtuálním světě uvedlo jen 7 respondentů.

138 (94 %) dětí využívá spontánní hru, touto hrou děti v průměru tráví 10,4 hodiny. Nejčastější činností v rámci spontánní hry byly hra s vláčky, auty, panenkami, uvedlo ji 119 (80,9 %) respondentů, na druhém místě bylo sportovní vyžití, které uvedlo 100 (68,0 %) respondentů. Koukání na seriály, videa, filmy bylo na 7. místě a uvedlo jej 49 (33,3 %) respondentů.

77 (52,4 %) respondentů uvedlo, že dítě netráví žádný čas hraním her na mobilním telefonu. Nejčastěji děti hrají hry na tabletu a to v průměru 1,7 hodiny týdně, na druhém místě je hraní her na mobilním telefonu, kterým průměrně týdně tráví 1,6 hodiny. Nejčastěji respondenti uváděli, že děti hrají ve virtuálním světě puzzle, uvedlo je 44 (29,9 %), hry na paměť (pexeso...) uvedlo 42 (28,6 %), logické hry uvedlo 41 (27,9 %), hry pečující o zvířátka nebo příšerky uvedlo 40 (27,2 %), nevím uvedlo 15 (10,2 %) respondentů.

Koukáním na videa, filmy, seriály, pohádky v televizi v průměru děti týdně tráví 5,1 hodiny, na mobilním telefonu v průměru 2 hodiny týdně. Jako nejčastější činnost dětí ve virtuálním světě označilo 89 (60,5 %) respondentů koukání na filmy, seriály, pohádky. Koukání na videa označilo 27 (18 %) respondentů. 23 (16 %) respondentů označilo jako nejčastější činnost dětí hraní her.

Z odpovědí respondentů dále vyplývá, že pobyt ve virtuálním světě má pro děti pravidla stanovovaná dospělou osobou, a to jak časové, obsahové omezení, tak řeší situace, kdy dítě na telefonu tráví čas. Výrok, se kterým respondenti nejvíce souhlasili, byl: „Povídáme si s dítětem o pořadech, pohádkách, na které kouká“. Výrok, se kterým rodiče nejvíce nesouhlasili, byl: „Dítě si může vzít tablet, mobil, PC kdykoliv“

Co se týká situací, kdy děti tráví čas ve virtuálním světě nebo vyžadují přístroj, respondenti v průměru nesouhlasili s žádnou z uvedených. Ve středu mezi spíše souhlasím a spíše nesouhlasím byla odpověď nevíím, k této odpovědi se v průměru nejvíce přiblížila situace: „*Když vařím, uklízím*“. Nejvíce respondenti nesouhlasili se situací: „*Na návštěvě*“. 111 (75,5 %) respondentů uvedlo, že nepoužívají žádné zabezpečení, které by dítěti bránilo dostat se na nevhodné stránky.

Hypotéza č. 1 „*Děti v předškolním věku tráví více volného času hrou ve virtuálním světě než spontánní hrou mimo něj.*“ Tato hypotéza se mi nepotvrdila. Děti tráví spontánní hrou mimo virtuální svět více času než hrou v něm.

Hypotéza č. 2 „*Děti tráví více času koukáním na pohádky, seriály, videa oproti poslechu audioknih a čtením s osobou, která umí číst.*“ Tato hypotéza se mi potvrdila.

Hypotéza č. 3: „*Děti, které týdně věnují v součtu alespoň 4 hodiny týdně tanci a sportovním aktivitám, tráví méně času ve virtuálním světě oproti dětem, které tráví pobytem na hřišti, venku, výlety, procházkami, tancem a sportovními aktivitami méně než 4 hodiny týdně.*“ Tato hypotéza se mi na základě získaných dat nepodařilo posoudit, jelikož byly skupiny početně velmi nevyvážené. Konkrétně dětí, které tráví pohybem, ať už tancem nebo sportovní aktivitou více 4 a více hodin týdně bylo 122, oproti tomu bylo jen 25 dětí, které tráví těmito aktivitami méně než 4 hodiny týdně.

Použitá literatura

Bibliografické zdroje:

- BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vyd. 1., Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
- BENDL, Stanislav. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-262-0030-7.
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-262-0030-7.
- HILL, Grahame. *Moderní psychologie: hlavní oblasti současného studia lidské psychiky*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8641-1.
- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8927-5.
- KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.
- KASSIN, Saul M. *Psychologie*. Vyd. 1., Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1716-3.
- MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. Vyd. 2., Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3357-2.
- MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Zralost 5: psychický vývoj pětiletých dětí: informace pro rodiče*. Vyd. 1., Praha: MediMedia Information, 2014. ISBN 978-80-86336-11-4.
- NOLEN-HOEKSEMA, Susan. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0083-3.
- SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Vyd. 1., Praha: Petrklíč, 2000, ISBN 80-7229-042-8.
- SLEPIČKOVÁ, Irena. *Sport a volný čas: vybrané kapitoly*. Vyd. 2., Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-8078-479-9.
- ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Vyd. 2., Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- ZELINOVÁ, Milota. *Volný čas efektivně a tvorivo*. Vyd. 1., Oravská 17, 821 09 Bratislava: IURA EDITION, spol, 2012. ISBN 978-80-8078-479-9.

Internetové zdroje:

- *Karlínské Spektrum* [online]. Praha: Dům dětí a mládeže hl. m. Prahy., Copyright2013-2017 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: https://ddmpraha.cz/karlinske-spektrum/Krouzky?p=,Predskolaci,Vytvarne_a_rukodelne
- KOUCKÁ, Pavla. Ovládejte se méně. *Psychologie.cz* [online]. Praha: psychologie.cz, 2020 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/ovladejte-se-mene/#login>
- *"Sport a zážitková pedagogika 2016": abstrakty: 3. ročník mezinárodní vědecké konference Zážitková pedagogika = "Sport and Experiential Pedagogy 2016" : abstracts : 3rd annual international scientific conference.* Prague: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, [2016]. ISBN 978-80-262-1485-4.
- Spirála - DDM Praha 8. [Http://www.ddmpraha8.cz/?page=uvod](http://www.ddmpraha8.cz/?page=uvod) [online]. Praha: Spirála - DDM Praha 8, 2019 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <http://www.ddmpraha8.cz/?page=krouzky>
- ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ. *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, 2020 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>
- *Youtube.com: Šance Dětem, Attachment: o důležitosti citové vazby v životě, jejích poruchách a možnostech léčení* [online]. Praha: Šance Dětem, 2013 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?time_continue=7&v=C4f1XAJVzV4&feature=emb_logo

Seznam příloh

- 1. Dotazník**
- 2. Seznam tabulek**
- 3. Seznam grafů**

Seznam tabulek

Tabulka č.1 možné časové rozložení jednotlivých denních aktivit

Tabulka č. 2 škála odpovědí na otázku: „Kolik času průměrně v součtu s dítětem trávíte v PRACOVNÍM TÝDNU (pondělí až pátek)? NEBERTE V POTAZ ČAS, KDY DÍTĚ SPÍ.“

Tabulka č. 3 časová škola

Tabulka č. 4 škála odpovědí k výrokovým otázkám

Tabulka č. 5 statistické výsledky k otázce: „Jak dítě tráví čas v běžném týdnu?“

Tabulka č. 6 statistické výsledky k otázce: „Jak dítě tráví čas v běžném týdnu?“

Tabulka č. 7 statistické výsledky k otázce: „Hraje si dítě samo, využívá tzv. SPONTÁNNÍ HRU? Řídí si průběh aktivity samo bez direktivního zásahu dospělé osoby. Může docházet ke spolupráci dospělého, sourozence, kamaráda a dítěte.“

Tabulka č. 8 statistické výsledky k otázce: „Kolik času za TÝDEN průměrně dítě stráví spontánní hrou bez řízeného, direktivního zásahu další osoby?“

Tabulka č. 9 statistické výsledky k otázce: „Hraje dítě hry na mobilním telefonu, PC, konzoli, tabletu...?“

Tabulka č. 11 statistické výsledky k otázce: „Kolik času za TÝDEN, v průměru dítě tráví hraním her na:“

Tabulka č. 12 statistické výsledky k otázce: „Kolik času za TÝDEN, v průměru dítě tráví koukáním na videa, filmy, seriály, pohádky na:“

Tabulka č. 13 statistické výsledky výrokových odpovědí k otázce: „Jak souhlasíte s následujícími výroky?“

Tabulka č. 14 statistické výsledky výrokových odpovědí k otázce: „Jak souhlasíte s následujícími výroky?“

Tabulka č. 15 statistické výsledky výrokových odpovědí k otázce: „Jak souhlasíte s následujícími výroky?“

Tabulka č. 16 statistické výsledky výrokových odpovědí k otázce: „Je nějaká situace, kterou je dítě zvyklé překonat s telefonem, tabletem (telefon, tablet vyžaduje)?“

Tabulka č. 17 statistika odpovědí na otázku: „Používáte nějaké zabezpečení, které dětem brání dostat se na nevhodné stránky?“

Tabulka č. 18 statistika odpovědí k hypotéze: „Děti v předškolním věku tráví více volného času hrou ve virtuálním světě než spontánní hrou mimo něj.“

Tabulka č. 19 statistické údaje k času, který děti tráví: Koukání na televizi, PC, Prohlížení knih, čtení, Poslech audioknih, pohádek, Statistický souhrn pro kategorie: "Prohlížení knih, čtení, Poslech audioknih, pohádek" v hodinách.

Tabulka č. 20 statistické údaje k hypotéze: „Děti, které týdně věnují v součtu alespoň 4 hodiny týdně tanci a sportovním aktivitám, tráví méně času ve virtuálním světě oproti dětem, které tráví pobytem na hřišti, venku, výlety, procházkami, tancem a sportovními aktivitami méně než 4 hodiny týdně.“

Tabulka č. 21 čas strávený hrou ve virtuálním světě v závislosti na věku dítěte

Seznam grafů

Graf č. 1 věkové rozložení dětí ve výzkumu

Graf č. 2 hra, kterým se děti nejčastěji věnují

Graf č. 3 využití spontánní hry u dětí

Graf č. 4 druhy her, kterým se děti věnují v rámci spontánní hry

Graf č. 5 čas strávený spontánní hrou za týden

Graf č. 6 hraní her na mobilním telefonu, PC, konzoli, tabletu

Graf č. 7 čas trávený hraním her ve virtuálním světě za týden

Graf č. 8 Nejčastější aktivity dětí ve virtuálním světě

Graf č. 9 hry, které děti hrají ve virtuálním světě

Graf č. 10 čas, který děti tráví spontánní hrou a hrou ve virtuálním světě

Graf č. 11 hraní her ve virtuálním světě v závislosti na věku dětí